

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1114

23. KOLOVOZA 2024. CIJENA 50 DINARA

Radovi u sklopu projekta *Rasti gdje si posijan*

**Kraj se nazire,
a početak očekuje**

SADRŽAJ

8

Projekti prekogranične suradnje
između Srbije i Hrvatske

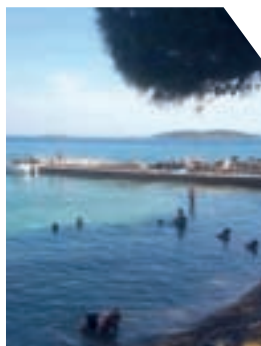
**Novci za kvalitetniji
rad udruga**

10

Turistička sezona u Hrvatskoj:
od kritike do politike

**Edenski vrt
južnog Jadrana**

12

Iris Stantić Miljački, master učiteljica

**Na nama je da stvorimo
zdravu sredinu,
zdrave ljude**

21

Subotički poljoprivrednici žele
razgovor s gradonačelnikom

**Traže mjere za ublažava-
nje posljedica suše**

30

Knjiga Nace Zelića *Javna proslava
Dužijance od 1968. do 1971. godine
u Subotici – Svjedočenje*

**Kronika jednog naroda
i njegove kulturne
nacionalne borbe**

34

Ljetni oratorij u Monoštoru

**Odgajanje
vlastitog kadra**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Preradovićeve 11
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Mira Tumbas (predsjednica), vlč. Josip Ivešić,
Mirjana Stantić, Gordana Jerković, Nevenka
Tumbas, Renata Kuruc, Marica Stantić, Ama-
lija Šimunović, Željka Vukov

v. d. RAVNATELJICE:

Mirjana Trkulja
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)

Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)

Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)

Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić
(tajnice@hrvatskarijec.rs)
Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

Novci nisu najvažniji, ali...

Nisu novci najvažniji, ali bez njih se ne može. Uzalud želje, dobre ideje, entuzijazam pojedinaca, organizirane ili neorganizirane grupe... Ako nema novaca, sva pamet staje. Koliko je novac i pored (ili ispred) entuzijazma važan znaju oni koji vode udruge. Svaka godina počinje s nulom. Hoće li biti novca, koliko će ga biti, za čega, kada će stići? Prvo treba saznati odgovore na sva ta pitanja, pa onda ih servirati onima koji očekuju da će putovati, imati bolje uvjete za rad, osmisliti još kakav novi program... A često to koliko će novca biti ne ovisi o kvaliteti projekata već o nekim drugim stvarima, koje se mogu podvesti pod pitanje: »imate li nekoga da vas pogura?«. I često se događa da od želja (mjenjenih u dinarima ili eurima) preostane samo manji dio, pa se prvotne zamisli i ideje moraju prekrajati i uklopiti u ono što se dobije.

Mora se priznati da su udruge već preboljele dječje bolesti i naviknule se na to da novce moraju same osigurati; naviknule se da koriste svaki natječaj koji mogu, naučile kako pravdati dobiveni novac. I kada se sve zbroji od lokalnih do pokrajinskih i republičkih natječaja, nije malo, a nije ni mnogo. Dovoljno za preživljavanje, malo za sve što je više od toga.

Za više od preživljavanja postarala se Hrvatska koja kroz više programa i natječaja pomaže Hrvate u Srbiji. Takvi su primjeri novi vrtići koji se grade uz potporu hrvatske Vlade, manifestacije koje će organizirati *Bunjevačko kolo*, tonski studio *Festivala bunjevački pisama*, *Ljetni oratorij*... O tome između ostalog pišemo u ovoj broju.

Ali u ovoj broju pišemo i o onima kojima pretvaranje Vojvodine u Saharu ne znači samo kako opstati na plus 40, već kako doslovno opstati. Ti sahariski uvjeti poharali su vođanske njive toliko da poljoprivrednici traže da se konačno jasno i glasno kaže – da, suša je elementarna nepogoda. Ali kako to znači i priznanje da šteta postoji, da ju mora netko nadoknaditi ili barem osigurati neke olakšice, teško da će suša dobiti status elementarne nepogode, a ratari barem minimalnu naknadu štete.

Z. V.

Dvije trećine mladih nema povjerenje u izborni sustav

Prema podacima ovogodišnjeg istraživanja Krovne organizacije mladih Srbije (KOMS), 57 posto mladih smatra da izbori u Srbiji nisu fer i poštjeni, a tek 1,8 posto mladih je odgovorilo da su izbori u potpunosti fer i poštjeni. Ovi podaci objavljeni su u Alternativnom izvješću KOMS-a o položaju i potrebama mladih u Srbiji za 2023.

Više od polovine ispitanika (54,2 %) smatra da politički sistem u Srbiji uopće ne omogućava mladima utjecaj na političke procese i odluke. Da politički sistem u potpunosti omogućava utjecaj mladih na političke procese i odluke, smatra tek 0,7 % mladih ispitanika.

Rezultati pokazuju da mladi nemaju povjerenja ni u institucije, a najmanje povjerenja imaju u medije, političke partije i političke institucije.

Zabrinjavajući je podatak da čak 18 % mladih radi bez ugovora, tj. »na crno«, čak 43 posto mladih bilo je na neplaćenju radnoj praksi, dok je na plaćenju bilo oko 13 posto, što je dvostruko manje u odnosu na prošlu godinu.

»Skoro polovina (49,2 %) mladih planira se iseliti iz Srbije, pri čemu 23,6 % ispitanika već planira odlazak, dok 25,6 % još uvijek nije ušlo u proces planiranja. Svega 11 % mladih tvrdi da neće napustiti Srbiju. Kao razloge za iseljenje navode viši životni standard, a odmah iza njega je dostojanstveniji život. Zanimljiv je rast istjecanja važnosti boljih javnih usluga«, navodi se u Alternativnom izvješću KOMS-a.

Čak 60 % ispitanika smatra da je stručna pomoć za brigu o mentalnom zdravlju nedostupna mladima, više od polovine mladih ističe da se često osjeća anksiozno.

»Iz godine u godinu rezultati istraživanja sve više ukazuju na to da je sustavna briga o mladima neophodna i da mora postati prioritet nadležnih tijela. Odlazak mladih iz Srbije iz negativnog trenda već prerasta u pravilo, dok su podaci o kvaliteti i zadovoljstvu životom u Srbiji sve alarmantniji. Angažiranje svih relevantnih aktera je nužno za rješavanje ovih izazova«, jedan je od zaključaka Alternativnog izvješća KOMS-a.

H. R.

Najavljena modernizacija pruge Stara Pazova – Šid – Hrvatska

Modernizacijom pruge Stara Pazova – Šid – državna granica s Hrvatskom, koja je dio željezničkog Koridora 10 kroz našu zemlju, koji povezuje Beograd sa Zagrebom i Ljubljanom, predviđeno je da se željeznički promet odvija brzinom od 200 kilometara na sat. Kako pišu

beogradske *Večernje novosti*, koliko će koštati obnova ove trase bit će poznato kada bude završena cjelokupna dokumentacija, ali prema prvim procjenama iznositi će oko 740 milijuna eura. Ako ne bude nepredviđenih poteškoća i novac bude blagovremeno osiguran, radovi bi mogli početi sredinom naredne godine. Kako procjenjuju stručnjaci, za izvođenje radova potrebno je oko tri godine, što znači da bi ova trasa mogla biti završena sredinom 2028. godine.

Poticaji iz IPARD-a

Rok za podnošenje prijave poljoprivrednika za poticaje u okviru programa IPARD 3 je do 30. kolovoza. Uprava za agrarna plaćanja Ministarstva poljoprivrede objavila je da su prihvatljive prijave za investicije u imovinu, troškovi izgradnje objekta s opremanjem ili podizanje novog objekta. Poticaji se odobravaju i za obnavljanje postojećeg višegodišnjeg proizvodnog zasada voća, podizanje novog matičnog zasada viših fitosanitarnih kategorija sadnog materijala voća, kao i novog matičnog zasada viših fitosanitarnih kategorija sadnog materijala grožđa. Investicije u nabavu opreme također mogu biti predmet ovog javnog poziva, ali samo u okviru investicije u izgradnju objekata, odnosno investicije u podizanje višegodišnjih proizvodnih i matičnih zasada.

Vojnić na Odboru za europske poslove

Predsjednik hrvatske Vlade **Andrej Plenković** predstavio je u ponedjeljak, 19. kolovoza, na 2. sjednici Odbora za europske poslove Hrvatskog sabora kandidatkinju RH za članicu Europske komisije **Dubravku Šuica**, u novom mandatnom razdoblju od 2024. do 2029. godine.

Istaknuo je da je Dubravka Šuica četvrti put izabrana u Europski parlament na nedavno održanim izborima, a na temelju ogromnog iskustva kojeg ima u prethodnom petogodišnjem mandatu potpredsjednice Komisije za demokraciju i demografiju predlaže se za još jedan mandat u Europskoj komisiji **Ursule von der Leyen**, koja je također nedavno dobila drugi mandat u Europskom parlamentu, i to uz podršku i pučana i socijalista i liberala i zelenih.

Članica Odbora **Jasna Vojnić** tijekom rasprave ukazala je kako je pitanje europskih integracija ključno za hrvatsku nacionalnu manjinu.

»Kao zastupnica Hrvata koja je izabrana u ovo tijelo i koja predstavlja hrvatske nacionalne interese diljem svijeta ukazujem kako je pitanje europskih integracija za nas jedno od ključnih pitanja. Kako je i gospođa Šuica u uvodnom izlaganju naglasila, prioritet hrvatske Vlade jest politika koja i naše susjede vidi kao članove velike europ-

ske obitelji. Manjine su u ovome kontekstu jedan važan most, a Hrvati jesu narod koji ima svoje manjine u državama kandidaticama uključujući i nas Hrvate u Republici Srbiji. Upućujem, dakle, pitanje gospođi Šuica na koji

način možemo iskoristiti naše ljudske kapacitete kako bi se unutar europskih institucija rješavala pitanja hrvatskih manjina te kako bi se zakonodavstvo Republike Srbije koje se odnosi na nacionalne manjine kontinuirano usuglašavalo s europskim standardima«, navodi se u objavi Jasne Vojnić na službenoj Facebook stranici.

U navodnjavanju novih 3000 hektara

Pokrajinsko tajništvo za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu izdvojilo je ove godine 370 milijuna dinara za 294 poljoprivredna gospodarstva za subvencioniranje investicija u sisteme za navodnjavanje, čime će dodatnih 3000 hektara biti obuhvaćeno navodnjavanjem. Kako je priopćeno iz tog tajništva, od 2016. godine putem natječaja za subvencioniranje investicija u

sisteme za navodnjavanje omogućeno je navodnjavanje skoro 50.300 hektara.

Tijekom prethodnih sedam godina došlo je do proširenja regionalnih hidrosistema za navodnjavanje, kao i povećanja broja korisnika na vodnim područjima. Programom poslovanja JVP Vode Vojvodine za ovu godi-

nu za investicijsko održavanje regionalnih hidrosistema predviđena su ulaganja u iznosu od 138 milijuna dinara. Podsjećamo da je JVP Vode Vojvodine prošle godine pokrenulo veliki projekt prenamjene kanala za odvodnjavanje u Vojvodini u dvonamjensku funkciju. To znači da će svuda gdje je to moguće postojeća kanalska mreža koja je inače služila za odvodnjavanje, novim radovima i ulaganjem dobiti novu funkciju – funkciju navodnjavanja u ljetnim mjesecima«, navode u Pokrajinskom tajništvu za poljoprivredu.

Radovi obuhvaćaju rekonstrukciju 33 sistema, koji će nakon njihove izgradnje omogućiti navodnjavanje na dodatnih 36.000 hektara poljoprivrednog zemljišta. Za ove radove JVP Vode Vojvodine izdvojilo je 2,2 milijarde dinara.

»Promatrajući tekuću proizvodnu godinu, ali i prethodne tri godine, koje su bile ili sušne ili ekstremno sušne, dovodi nas do zaključka da je navodnjavanje poljoprivrednih kultura neminovnost naše poljoprivredne proizvodnje u budućnosti, stoga će Pokrajinska vlada nastaviti kontinuirano izdvajati sredstva za ovu oblast, a sve s ciljem povećanja obradivih površina poljoprivrednog zemljišta pod opremom i sistemima za navodnjavanje u Vojvodini«, stoji u priopćenju.

H. R.

Radovi u sklopu projekta *Rasti gdje si posijan*

Kraj se nazire, a početak očekuje

Iščekuje se početak rada jaslica pri vrtiću Marija Petković – Sunčica, radovi u tavankutskom vrtiću Anđeli čuvari privode se kraju, a u tijeku su i radovi na obnovi igrališta, odnosno dvorišta vrtića Marija Petković – Biser u Aleksandrovu

Nova školska godina je pred nama, pa tako i vrtića. Mnogi vrtićki i jasleni objekti nisu ni prestajali s radom, što samo ukazuje na potrebe roditelja. Podatak da se radovi privode kraju na novom tavankutskom vrtiću *Anđeli čuvari* dalo je nadu mnogim roditeljima. No, kraj radova ne znači nužno i početak rada. Naime, i jaslice pri vrtiću *Marija Petković – Sunčica* otvorene su 22. ožujka, a roditelji se nadaju kako će s radom početi od nove školske godine, odnosno od 2. rujna.

Jaslice u *Sunčici* od rujna?

Budući da će se u ovim vrtićima odvijati rad na hrvatskom jeziku i da su oni dio kapitalnog projekta hrvatske zajednice u Srbiji *Rasti gdje si posijan* koji uključuje izgradnju, rekonstrukciju i adaptaciju tri vrtića na hrvatskom jeziku, koje financira Vlada Republike Hrvatske, o trenutnom stanju u vrtićima, odnosno jaslicama razgova-

rali smo s predsjednicom Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasnom Vojnić** i osvrnuli se prvotno na jaslice u *Sunčici* čiji se početak rada željno iščekuje, pa nas je interesiralo što je kamen spoticanja i postoje li naznake kada bi se mogao očekivati početak rada?

»Često bude, ali ovoga puta, Bogu hvala, nije bilo kamena spoticanja. Sve je išlo zaista brzo i blagoslovljeno kako su to i temelji bili. Cijela izgradnja je završena za

nepunih godinu dana i ono što je bilo do Hrvatskog nacionalnog vijeća, uz sve naše druge obveze, završili smo u nevjerojatno kratkom roku. Tome su svakako pridonijeli učestali sastanci koordinacije svih angažiranih na ovom projektu i velika posvećenost – najprije **Lazara Cvijina**, a potom **Marinka Katića** na rješavanju svih procedura koje su bile neophodne da bi se jedan vrtić podigao. Marinko je jednom prilikom rekao: 'Može most, može pruga, što god hoćete, ali vrtiće više ne gradimo!'. Postupak podizanja i stavljanja u funkciju jednog vrtića je zaista prezahtjevan. Sve mora biti usklađeno sa strogim pravilima i kriterijima, i Bogu hvala da je tako, radi sigurnosti naše

djece, ali je posao uistinu veliki. Na koncu, kada izgradite jedan objekt, svu papirologiju trebate predati kako bi se uradio tehnički prijam. To nerijetko kod nas traje i po godinu dana. U ovom slučaju, uz velike urgencije i umiješnost naših ljudi koji su radili na ovom projektu, uporabna dozvola bit će pribavljena do rujna ove godine. Tako da u slučaju vrtića *Marija Petković – Sunčica*, na naše veliko zadovoljstvo, nije bilo nikakvog kamena spoticanja«, rekla je Vojnić i dodala: »A ako to pitate zbog glasina nekolicine 'nezadovoljnih' roditelja – kada bismo na to gledali i kada bismo se ravnali prema zahvalnosti i poticajima iz naše zajednice, vjerujte davno bismo, na žalost, od svega odustali. Mi se, unatoč tome što izgradnja vrtića nije naša obveza, ravnamo isključivo prema

potrebama naše zajednice i svjesni smo da ovako što u našoj zajednici odista ne bi bilo bez sredstava Vlade R. Hrvatske, osjetljivosti premijera **Andreja Plenkovića**, zastupanja Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, vizije Hrvatskog nacionalnog vijeća, znoju stotinjaka radnika i vjeri pojedinaca da ima smisla sve nadići, prepreke svladati i zacrtani cilj, uz Božju pomoć, ostvariti».

Radovi koji su u tijeku

Zanimalo nas je i je li osiguran kadar, te koliko Hrvatsko nacionalno vijeće ima udjela u tome tko će biti uposlen budući da će jaslice raditi na hrvatskom nastavnom jeziku. Vojnić je pojasnila kako je stručni kadar osiguran, točnije da je prošao lektorat hrvatskog jezika, a pitanje koga će uposliti Predškolska ustanova *Naša radost* je u njihovoj nadležnosti.

Odmah po završetku jaslica u *Sunčici*, radovi su započeli na izlivanju temelja, te izgradnji vrtića *Anđeli čuvari* u Tavankutu, gdje će, po riječima Jasne Vojnić, građevinski radovi biti završeni do konca rujna.

»No, slično kao i s vrtićem *Marija Petković – Sunčica* nakon toga tek slijedi procedura oko tehničkog prijema i sklapanja ugovora s predškolskom ustanovom. Ovaj vrtić je u startu dobio prednost zbog veličine parcele na kojoj smo gradili tako da će biti zaista jedan velebni, moderni objekt u kojem će vjerujem svi rado boraviti. Topla atmosfera, vrhunski dizajn i osobni pečat naše zajednice ni ovdje neće izostati. Na zidovima će biti oslikane biblijske priče, što će svakako biti posebnost i nešto što će biti vidljivi smjer odgoja onih koji će u njemu rasti. *Pisak*, *sunce*, *ljuljačka* i križ. Još samo voda da se riješi i Tavankut će zaista imati najpoželjniji vrtić u daljoj okolici», istaknula je predsjednica HNV-a i pojasnila kako se osim ova dva vrtića paralelno završava i igralište, odnosno dvorište vrtića *Marija Petković – Biser* u Aleksandrovu.

Ove jaslice su završene i započele su s radom prije tri godine no u okviru ovog projekta dodatno je uređen parker, dopunjen je namještajem i tehničkom opremom. Osim radova, da bi jedan objekt mogao početi funkcionirati po svim propisima potrebno je prikupiti brojne dozvole, koje često usporavaju otvorenje istoga. Isto pitanje »muči« i vrtić u Tavankutu.

»Za stavljanje u funkciju ovog objekta bilo je potrebno izraditi projektnu dokumentaciju, dobiti lokacijske uvjete, građevinsku dozvolu, pribaviti prijemnu dokumentaciju, ateste (komplet dokumentaciju za plin, vodu, protupožarni sustav...), sve certifikate za igralište (za sprave, podloge...), ugovore s javnim poduzećima za priključke, suglasnost MUP-a, izvršiti kontrolu temelja i konstrukcije, dobiti suglasnosti svih članova za tehnički prijem... Sve ukupno prikupiti više od 30 različitih dozvola od Agencije za privredni registar, Grada Subotice, Telekomu Srbije, Elektroprivrede Srbije, Javnog poduzeća za upravljanje cestama... A sve to uz postavljanje i detaljnu specifikaciju svih radova na nekoliko javnih nabava. I kad sve to obaviš, daljnje procedure ne ovise više o tebi. Posla je previše i procedure traju, no što je jedna godina naspram onoga što ćemo za našu zajednicu dobiti?»

Planirani kapacitet vrtića u Tavankutu je šezdesetak djece, a hoće li to biti dosta tek nam predstoji vidjeti. »Daj Bože da potrebe premaše trenutni kapacitet. Unatoč trenutnim osjećajima vjerujem da ćemo se svi tada rado prihvatiti novog posla da vrtić proširimo. Svima nam je to velika želja koliko god teško i naporno se možda sada čini sve to izgurati. Sreća pa na koncu upamtimo samo ono što ostane ispred, a ne ono iza nas«, rekla je Vojnić.

Osim nabrojanog, za sve spomenuto potrebno je da se izdvoje i pozamašna sredstva, konačnog iznosa još nema jer nisu ni radovi završeni, a, kako je rečeno, za sada se zna samo da prvotna planirana brojka od 960.000 eura (za sva tri vrtića) neće biti dovoljna.

Ž. V.

Projekti prekogranične suradnje između Srbije i Hrvatske

Novci za kvalitetniji rad udruga

HKC Bunjevačko kolo dobilo je 26.900 eura za organiziranje manifestacija, HGU Festival bunjevački pisama 28.000 eura za renoviranje prostorija te tonski studio, a Udruženje hrvatske mladeži u Vojvodini KROV 24.500 eura za unaprjeđenje glazbenih i sportskih aktivnosti

Prema Programu prekogranične suradnje između Hrvatske i Srbije koji raspisuje Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije Republike Hrvatske za tekuću godinu odobreno je 33 projekta ukupne vrijednosti 1,5 milijuna eura.

Za udruge s hrvatskim predznakom odobreno je 11 projekata, među kojima je njih sedam s područja Grada Subotice: Hrvatska glazbena udruga *Festival bunjevački pisama*, Hrvatski kulturni centar *Bunjevačko kolo*, Udruženje hrvatske mladeži u Vojvodini KROV, Hrvatski ženski forum *Cro-femina*, Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo *Matija Gubec* Tavankut, Hrvatsko prosvjetno društvo *Bela Gabrić* te Hrvatska čitaonica.

U nastavku donosimo informacije o realizaciji tri projekta.

Financijska pomoć manifestacijama Kola

HKC *Bunjevačko kolo* se ove godine na natječaj u okviru Programa prekogranične suradnje Hrvatske i Srbije u partnerstvu s Općinom Ivankovo prijavio s projektnim

prijedlogom »Očuvanje kulturne baštine kao nositelja vrijednosti memorije«. Odlukom Ministarstva za njegovu provedbu *Kolu* je pripalo 26.892,00 eura.

Kako je rekao predsjednik *Bunjevačkog kola* **Lazar Cvijin**, ovim projektom osigurana je veća kvaliteta manifestacija koje organizira Centar.

»Zbog velikog broja i visoke zahtjevnosti manifestacija i programa koje producira *Kolo*, sredstva koja se osiguravaju putem redovitih natječajâ nisu dovoljna da bi se postigla razina kvalitete koja se uvijek očekuje. Iz tog razloga su se ovim projektom osigurala dodatna sredstva za organiziranje *Velikog prela*, *Dalmatinskih večeri*, *Dužijance malenih*, gostovanja folklornih ansambala iz Hrvatske i zajednički koncert, Likovne kolonije *Bunarić*, Festivala tradicijskog pjevanja, DRIM festa, kao i mnogobrojnih gostovanja folklornih i dramskih odjela HKC-a u Hrvatskoj i Srbiji«, pojasnio je Cvijin.

Prema njegovim riječima, cilj provedbe projekta je umrežavanje, razmjena iskustava kroz očuvanje kulturne baštine kao nositelja vrijednosti memorije, baštine koja je gradivni element koji doprinosi očuvanju nacionalnog identiteta kako svih naroda, tako i Hrvata Bunjevaca, predstavljajući povijest, ali i suvremenost.

»Implementacijom projekta unaprijedit će se međunarodna suradnja, te kvaliteta programa *Kola* i Općine Ivankovo, što će dovesti do većeg odaziva gledatelja i jačanja samih manifestacija putem kojih će se prezentirati i promovirati kultura, običaji i tradicija Hrvata Bunjevaca, a kroz zajedničke aktivnosti doći će do osnaživanja suradnje između partnera. Projektom će se prezentirati kulturno naslijeđe, ali i kroz umrežavanje doći će do razvijanja novih ideja i suradnji radi međusobnog kulturnog i ekonomskog razvoja«, navodi Cvijin.

Renoviranje prostorija i tonski studio

Sredstva u iznosu od 28.000 eura putem prekograničnog projekta osigurala je HGU *Festival bunjevački pisama*. Prema riječima dopredsjednika Udruge **Vojislava Temunovića**, od ovih sredstava renovirat će se preostali dio Tamburaške kuće te napraviti i opremiti tonski studio u sklopu kuće.

»Dobili smo malo više od 28.000 eura i s tim sredstvima smo do sada renovirali učionicu gdje vježba naš dječji zbor *Raspjevane zvjezdice* te smo rušenjem pregradnog zida proširili prostoriju u kojoj s orkestrom imamo probe. Ondje su još uvijek majstori, dovršavaju je. Pokraj nje smo napravili i tonski studio za koji ćemo opremu kupiti kada se završe ovi građevinski radovi, što je predviđeno do kraja kolovoza. Možda nam neće biti dovoljno sredstava za kupovinu sve opreme za tonski studio, a za ono što usfali pisat ćemo nove projekte. Ondje je u planu da rade naši članovi koje ćemo stručnim predavanjima osposobiti za to. U planu je da sve bude završeno do našeg *Festivala bunjevački pisama*, 29. rujna, kada planiramo i svečano otvorenje renoviranih prostorija«, najavio je Temunović.

Kako je istaknuo, završetkom ovih radova unutrašnjost Tamburaške kuće, koja je u vlasništvu Udruge, bit će potpuno renovirana i to sve zahvaljujući prekograničkim projektima od ove i prošle godine. Njezina veličina je 140 kvadrata i sadrži nekoliko prostorija u kojima se odvijaju probe zbora, orkestra te druženja, uz svakako sanitarni čvor i čajnu kuhinju te od nedavno i tonski studio. Od radova koji su preostali na kući je uređenje fasade, za što Temunović kaže da će aplicirati na istome Programu dogodne a tu je i san o izgradnji koncertne dvorane u dvorištu, za koju, kako kaže, postoji velika potreba ali i veliki projekt preko kojega bi se to moglo ostvariti.

Njihov hrvatski partner, kao i prošle godine, bila je Javna ustanova Pleternica, a naziv projekta je »Tambura – ritam zajedništva II.«.

U sklopu projekta prošloga tjedna tri članice Udruge i dirigentica **Mira Temunović** boravile su u Pleternici na Ljetnom tamburaškom etno kampu koji je okupio 50-ak polaznika od 12 do 18 godina iz sedam hrvatskih županija i Subotice. Jedan od predavača na kampu bila je i Temunović koja kaže kako je njima ovo druga godina da na njemu sudjeluju te da je program lijepo osmišljen jer se intenzivno radilo šest dana, što je okrunjeno završnim koncertom sedmoga dana.

Novi glazbeni instrumenti za KROV

Udruženje hrvatske mladeži u Vojvodini KROV putem Programa prekogranične suradnje dobilo je 24.522 eura.

»Od mnogih aktivnosti naše udruge fokusirali smo se na glazbene i sportske radionice«, rekla je predsjednica KROV-a **Vedrana Cvijin**.

Kako je pojasnila, u veljači su započeli sa školom gitare, klavira i pjevanja, a sportske i glazbene radionice održavaju i u raznim drugim prigodama. Nabavili su i dio sportske opreme i omogućili infrastrukturu koja ide uz radionice poput autobusa i hrane, kad su radionice trajale više dana.

»Ono što nam preostaje je nabaviti nove glazbene instrumente jer postoji veliki interes mladih da uče svirati i audio opremu kada negdje nastupamo ili animiramo misu, kao i održati zajedničku aktivnost s vodećim partnerom. Sada smo negdje na polovini projekta. Novac smo svakako morali pronaći i s drugih strana zbog PDV-a, to su uglavnom bile donacije i uplate od *Ljetnog oratorija*. Sredstava je bilo dovoljno jer smo ciljano nabavili onaj dio stvari koji nam je potreban«, rekla je Cvijin.

Dodala je i kako će zahvaljujući ovom projektu značajno sebi olakšati ozvučavanje crkava i drugih prostora kada negdje glazbeno animiraju, povećati interes za pje-

vanjem i sviranjem instrumenata te poboljšati sportske radionice zbog opreme koju su nabavili.

Prekogranični partner KROV-u bila je Osnovna škola **Ivana Brlić Mažuranić** iz Đakova, a naziv projekta je »Sunčani krov«.

J. D. B.

Turistička sezona u Hrvatskoj: od kritike do politike

Edenski vrt južnog Jadrana

Gotovo svakodnevno, napose na portalima, mogu se pronaći opsežni i vrlo kritički intonirani tekstovi o tome kako je ova sezona podbacila u odnosu na prethodne, a kao glavni razlog za to navodi se pohlepa domaćina i činjenica da gosti to vide. U kombinaciji s prekrasnim morem i bogom danim plažama, Pelješac i Korčula pravi su Edenski vrt u kom se, zahvaljujući brojnim stablima borova na plažama, može po cijeli bogovetni dan brčkati, plivati i izležavati, toliko da te ne zanima niti što se događa u svijetu niti koji je danas dan

Godinama unazad turizam u Hrvatskoj predstavlja značajno društveno pitanje kojem se – napose u jeku sezone – svakodnevno poklanja respektabilan medijski prostor. Više se, recimo, na televiziji, radiju, u novinama i na brojnim portalima govori i piše o broju i strukturi gostiju, noćenjima, cijenama i potencijalnim prihodima negoli o žetvi, berbi, suši, tuči, otkupu i drugim problemima koji – kao i kod nas – potresaju poljoprivredu, odnosno poljoprivrednike, a o ostalim područjima života (obrazovanje ili ekologija, primjerice) da i ne govorimo. Razlog za to je jednostavan: u Hrvatskoj su već odavno shvatili da im je turizam jedna od najznačajnijih grana gospodarstva koja itekako – i neposredno i posredno – puni državni proračun i poboljšava godišnji BDP.

Lice i naličje

Stoga i ne čudi što se ove godine, napose na portalima, gotovo svakodnevno mogu pronaći opsežni i vrlo kritički intonirani tekstovi o tome kako je ova sezona podbacila u odnosu na prethodne, a kao glavni razlog za to navodi se pohlepa domaćina i činjenica da gosti to vide. U sam vrh pohlepe navode se cijene noćenja (kako one u hotelima tako i u aptrmanima), te one u sektoru ugostiteljskih usluga, »garniranih« i bizarnim lokalnim primjerima koji se tiču cijena najma ležaljki na plažama, nesnosne buke u noćnim satima, nesklada u cijenama na relaciji pult – blagajna u marketima ili pak bahaćenja gostiju koji »privatiziraju« dijelove obale, peku roštilj na plaži ili pak parkiraju automobil na istoj. Naravno, neizostavni dio tako intoniranih tekstova tiče se i usporedbe s »konkurencijom«, pa se nerijetko u formi reportaže ili analize može naići na tekstove kako je u Crnoj Gori, Albaniji, Grčkoj, Bugarskoj ili pak Turskoj, nerijetko s vidnim isticanjem što je to bolje i zaključkom da upravo zbog (ne)sklada između cijena i usluga sve veći broj turista, napose inozemnih, zaobilazi Hrvatsku

i njene nesporne prirodne ljepote. Primjera za opisane tvrdnje je toliko da je zaista nepotrebno navoditi izvore, a oni koji se o tome detaljnije žele informirati lako to mogu učiniti jednostavnim utipkavanjem sintagme »turistička sezona u Hrvatskoj«.

Ako je, pak, nesporna istina kako je sve relativno, odnosno da svako lice ima i svoje naličje, onda su primjeri Pelješca i Korčule idealni za to. Za početak recimo da se čak i u tekstovima o »krahu sezone« Dubrovačko-neretvanska

županija (kojoj pripadaju i Pelješac i Korčula) navodi kao jedina u kojoj je ove godine zabilježen porast broja gostiju i noćenja. Naravno, običnog gosta (kao što je to slučaj i s doljepotpisanim) ne zanima prebrojavanje turista i zanimanje za to koliko će ostati, ali se razlike koje idu u prilog **Einsteinovoj** tvrdnji o relativnosti vide golim okom. Kako smo već više puta pisali, Pelješac, odnosno Orebić na njemu, po mnogo je čemu izuzetak u odnosu na Istru, Kvarner ili pak sjevernu i srednju Dalmaciju. I to pozitivan. Zasluga je to i njegovog geografskog položaja koji više podsjeća na izolirani otok negoli na kontinent (što u stvari i jeste), ali i razmjere skromnosti lokalnog stanovništva, bez obzi-

ra na to je li riječ o onima koji iznajmljuju apartmane ili pak imaju restorane. Tako se, za razliku od »turističkih destinacija« diljem razvedene hrvatske obale gdje je cijena apartmana u jeku sezone išla od 80 eura pa na više, u Orebiću vrlo pristojan smještaj mogao naći i za 50-60 eura, što pomnoženo s brojem planiranih dana čini značajnu razliku u debljini novčarke na početku i kraju ljetovanja. Isto tako, cijena mediteranskog obroka u brojnim se restoranima nije mijenjala u odnosu na prošlu godinu, što će reći da se porcija ribe, rakova, lignji ili hobotnice može pojesti čak i za jeftinije novce u odnosu na razvikane subotičke ili vojvođanske lokale. Konkretno: vrlo ukusan ručak (bez aperitiva, pića, deserta ili kave) može se pojesti po cijeni od 14 do 18 eura.

Na samo dvije nautičke milje udaljenoj Korčuli (gradu) priča je posve drugačija, jer je, kako smo to i ranijih godina pisali, sve skuplje za bar 20-30 %, a nerijetko i više pa je nepotrebno dalje ići u detalje. Zbog toga jednostavan savjet: ljetujete li na Pelješcu, a želite li posjetiti Korčulu, najedite se »doma« i krenite put divljenja navodnom rodnom mjestu **Marka Pola**. Ali, krenete li od grada Korčule u, recimo, Velu Luku naići ćete na kafić vrlo prigodnog naziva (Dalmatinci znaju što znači *Fjaka*) gdje se kava može popiti za euro i pol, a pivo ili sok za svega 2,60 eura. Dovoljno je samo da osluhnete govor gostiju, ustanovite da su uglavnom lokalci i sjednete. Ako produžite, čeka vas slična situacija kao i na Korčuli (gradu), odnosno sve skoro pa dvostruko skuplje.

Borove šume i kule od pijeska

Ali, bez obzira na sve plice džepove i tanje novčarke prosječnoga gosta na hrvatskom moru, »nije u šoldima sve«. I Orebić, i Korčula, i Vela Luka, i Lumbarda imaju ono što sve više gubi Hvar ili Mali Lošinj, a što su Split ili pak kompletna Istra već odavno izgubili: prijeko potreban mir. U kombi-

naciji s prekrasnim morem i bogom danim plažama, Pelješac i Korčula pravi su Edenski vrt u kom se, zahvaljujući brojnim stablima borova na plažama, može po cijeli bogovetni dan brčkati, plivati, izležavati i pijuckati. Toliko da te doslovno ne zanima niti što se događa u svijetu niti koji je danas dan. Za turiste, na sreću, srpanj je na Pelješcu ovoga ljeta bio bez kiše i tmurnih dana, a kako je poznato kakva je kanikula bila i na kontinentu, nije čudno što su temperature mora pojedinih dana dosežale rekordne iznose (od čak 29 stupnjeva Celzija), pa ni kupanje u njemu nije pružalo onaj poznati osjećaj osvježanja kada sunce upeče.

Jedan detalj iz Lumbarde (mjesto na krajnjem istoku Korčule) zaista vrijedi za-
biježiti: na sjevernoj strani jedne od dvije pješčane plaže (koje svojom konfiguracijom podsjećaju na splitske Bačvice) nema interneta! Ali, taj »nedostatak« pokazao se kao prava prednost, napose roditeljima jer se djeca (konačno!) igraju onim što im pruža okruženje, a ne mobitelima, tabletima i sličnim glupostima kojima obiluje virtualni svijet. Slika je kao nekad, iz već zaboravljenih vremena: svuda na plaži kule od pijeska, zatrpavanje tijela u pijesak, beskonačno trčanje po plitkoj vodi, cika i graja kao u učionici bez učiteljice.

I još jedan detalj, koji se prije svega tiče nas: kampanju državnog vrha da se Hrvatska zaobiđe prilikom izbora ljetovanja, na temelju onoga što smo vidjeli, mnogi ili nisu čuli ili su je ignorirali. Brojne beogradske, novosadske, subotičke ili neke druge registarske oznake iz Srbije ili jednostavno akcent gostiju, odnosno konobara, najbolji su dokaz za to da se broj »domaćih izdajnika« (napose u vrijeme obilježavanja *Oluje*) iz godine u godinu povećava. Reakcija domaćina na to je kao i ranijih godina: govoriš li »naški«, u mnogim češ kafićima dobiti popust na naručenu kavu ili piće.

Zlatko Romić

Iris Stantić Miljački, master učiteljica

Na nama je da stvorimo zdravu sredinu, zdrave ljude

Obrazovanje je proces koji daje efekt tek za 20 godina i ne može se mijenjati svakih pet i uz to očekivati dobre rezultate. Pokazala se eskalacija nasilja u protekle dvije godine, pa smo onda uveli novi predmet. Sistem nam nije pripremljen, a kod nas se sve radi ad hoc.

Intervju vodila: Željka Vukov

Iris Stantić Miljački, iako sama za sebe najčešće kaže da je učiteljica u seoskoj školi, zapravo je puno više. Kada bismo nabrojali i spomenuli sve programe koje je obišla i u kojima je sudjelovala po pitanju obrazovanja, trebalo bi nam nekoliko stranica. Zapravo, njena biografija i jeste ispisana na nekoliko stranica, a samo je podsjetnik na sve ono doživljeno, na praksu i teoriju, na sve naučeno i proživljeno. Sudionica je i u donošenju prijedloga Strategije za obrazovanje za održivi razvoj koji je podnijet Europskoj komisiji, masterandica je Obrazovnih politika, pedagoška savjetnica, naredne dvije godine bit će u programu za pedagoške inovacije akreditiranom od Departmana za međunarodno obrazovanje Sveučilišta u Cambridgeu, bila je predstavnik Balkana na Svjetskom samitu obrazovanja 2022. godine... Predavačica je na brojnim seminarima i edukacijama diljem zemlje i izvan nje, dobitnica je više nagrada i priznanja za svoj rad, a

uposlena je kao učiteljica u OŠ *Vladimir Nazor* u Đurđinu i trenutno radi u hrvatskim odjelima.

► **Prosto je nemoguće navesti sve ono stečeno do sada, prošli ste brojne edukacije, seminare, stručna usavršavanja, a onda se na popis mogu dodati edukacije, programi koje ste sami držali i vodili. Dobro je poznato da učiteljice uče cijelog života, ali ovo je nešto puno više. Koji je osnovni cilj i odakle želja za stalnim usavršavanjem?**

Ne razmišljam o tome, to se podrazumijeva. Naime, otkada znam za sebe prirodna mi je radoznalost i želja za učenjem i stjecanjem novih znanja i vještina. Kada radiš s ljudima, a osobito s djecom, nema stajanja u mjestu. Život te vodi, ali i želja da budeš u tijeku, da možeš pratiti njihove potrebe i trendove, da bi mogao reagirati na adekvatan način na sve izazove. Na kraju krajeva, naša je zadaća ili misija djeci priuštiti školu u

koju žele ići, koja je smisljena, koja je svrsishodna, koja je njima prijemčiva.

► **Koliko se obrazovanje promijenilo u razdoblju od kada ste sama bila učenica, pa sve do danas?**

Puno, i mislim da je to glavni problem u obrazovanju. Sama paradigma obrazovanja drastično se mijenjala. Mi smo negdje kao obrazovni sistem, reći ću bivše Jugoslavije, prestali pratiti trendove devedesetih godina. U svijetu se upravo tada razvijalo obrazovanje i neuro nauka. Čak početkom 2000-ih godina dolazi do razvoja novih područja kao što su neuroedukacija, rađaju se nove discipline koje odgovaraju na potrebe suvremene djece i pokušavaju premostiti ogroman jaz između obrazovanja '80-ih i '90-ih i današnjih generacija. Čini mi se da je najveći problem u tome što nitko nikada nije sjeo s nama, tu mislim na nastavni kadar, i nitko nam nije objasnio što je aktualno i što se od nas očekuje. Potrebno je puno učiti iz vlastitog primjera i raditi da bi sam shvatio i otkrio koja je paradigma u obrazovanju koja nam, čini mi se, često i promiče. Drastično se promijenila osnovna nit između starog obrazovanja i sada aktualnog i pri tome ne mislim da je staro obrazovanje loše, dapače ima izuzetne uspjehe, ali je ono odgovaralo tadašnjem vremenu, a današnji život i potrebe ne odgovaraju samo toj vrsti obrazovanja.

► **Imam dojam da nam je sistem obrazovanja poprilično u kaosu i da funkcioniranju u obrazovanju djece možemo zahvaliti nastavnom kadru. Koliko je danas potrebno da se učitelji, nastavnici usavršavaju?**

Sve što je nametnuto teško funkcionira. Negdje nam je s »Gašinom reformom« nametnut zapadni model obrazovanja, a nitko se nije potrudio da to stavi u naš kontekst, nego nam je samo servirano. Tako je bilo i stručno usavršavanje, što je dovelo do otpora nastavnika, osobito jer veliki broj tih obuka nije odgovarao na realne potrebe. Tu se javila neka vrsta obrambenog mehanizma pa nastavni kadar ima latentnu vrstu otpora prema usavršavanju. Čini mi se da je loše postavljena početna teza, a svi smo svjesni da nam treba dodatno obrazovanje. Uzet ću primjer inkluzije. Inkluzija sama po sebi nije loša, kao i njene postavke. One se oslanjaju na teoriju neurodiverziteta koja je sada dominantna linija u obrazovanju generalno, ali opet: nitko nam to nije objasnio. Niti nas pripremio. Dali su nam djecu koja imaju drugačije obrazovne potrebe i imaju drugačiji način na koji svladavaju gradivo. Jasno je onda zašto nastavnici nisu motivirani za to i osjećaju se izgubljeno i nekompetentno. To je zapravo još jedan dodatni posao, rekla bih ogroman. Ne mislim samo na rad s djecom, nego nam silna administracija i papirologija oduzimaju vrijeme za kreiranje prilagođenih sadržaja.

► **Koliko je danas inkluzivne djece u obrazovanju? Ima li određeni broj koliko ih može biti u odnosu na drugu djecu u razredu?**

Sve je to riješeno papirološki, ali konkretno... Nitko te ne pita imaš li jedno, dvoje ili četvero inkluzivne djece. Oni do četvrtog razreda svakako ostaju u svojoj sredini. Postoji rješenje u sistemu da se jedno inkluzivno dijete

(IOP2) računa kao dva učenika, ali nije smanjen broj djece u razredu. Tek od ove godine je došlo do smanjenja djece u odjelu i granica nije više 30, nego 28. Zemlje iz kojih je preuzet model inkluzivnog obrazovanja imaju 14-15 djece, a ako u razredu ima inkluzije, imaju svog asistenta, pomoćnika. To onda može besprijekorno funkcionirati, ali kod nas je učiteljica za sve. Našim učiteljima nitko nije rekao kako se radi s inkluzivnom djecom, iz autističnog spektra ili primjerice dijete koje ima dijagnozu ADHD, to su sve neuro specifičnosti. Ako djetetu treba defektološka pomoć, bilo logopedska, somatoped... nekakav specijalist, to je već problem, danas doći do logopeda je umjetnost. Postoji u zakonu da trebaju imati pomoć logopeda, međutim njih nema, somatopeda nemamo. Rekla bih, sve je lijepo u teoriji, ali u praksi... Razumijem sve prosvjetne radnike, kao i roditelje koji su frustrirani i naročito djecu, jer to okruženje ne odgovara njihovim specifičnim potrebama. Svi smo zapravo na gubitku. Ne želim reći da je to loša ideja sama po sebi, nego krajnja finalna situacija je na klimavim nogama.

► **Kada smo kod nastavnog kadra, ono što nas prati posljednjih godina jest uznemiravanje i nepoštovanje. Gdje se izgubilo ono poštovanje koje smo nekada imali?**

Obrazovanje je uvijek slika društva. Što društvo više ulaže u obrazovanje, to je ono kvalitetnije i više cijenjeno i od samih roditelja i od djece i tada je, naravno, bolje. Ako društvo ne cijeni obrazovanje, nivo obrazovnih postignuća se spušta. Kriteriji znanja i ocjena idu na dolje, i to onda rađa krug dodatno nezadovoljnih ljudi, nastavnika koji nemaju autoritet i roditelja koji ne cijene ni obrazovanje ni nastavnike, i tu nema kraja. Spomenut ću samo rezultate PISA istraživanja. Mi smo u tom istraživanju od 2003. i nismo se maknuli 20 godina u postignućima, čak smo pali na ljestvici. Kaskamo u prosjeku godinu i pol dana za OECD-ovim prosjekom. Ono što je meni alarmantno i što mi smeta su rezultati posljednjeg testiranja, nakon korone, i u svim zemljama je prosjek pao za oko 15 bodova. To je ta jedna godina koju smo izgubili, ali kod nas se pokazalo da su nam rezultati gotovo identični. Dakle, išli u školu ili ne, rezultati su nam gotovo isti, što je strašno. To je krah obrazovnog sistema. Dalje, nekada socioekonomske razlike nisu bile značajan faktor u postizanju uspjeha. Dijete sa slabijim socioekonomskim statusom je imalo iste šanse za uspjeh, kao i dijete iz porodice prosječnog ili iznadprosječnog socioekonomskog statusa. Međutim, posljednja PISA je pokazala da i kod nas postoji prilično veliki jaz između onih koji mogu doplatiti za dodatno obrazovanje i onih koji to ne mogu. Dakle, naš obrazovni sistem više ni u tome nije jak, da djecu koja su na margini ali spremna učiti povuče u obrazovni sistem da na neki način riješe svoj budući status. Meni osobno je to zabrinjavajuće.

► **Spominjali ste obrazovni sistem. Možete li povući neku paralelu kada je u pitanju sistem obrazovanja u Srbiji i u Hrvatskoj?**

Ono što je najuočljivija razlika jest odnos sveukupnog društva prema obrazovanju. U Hrvatskoj je ipak na vi-

šem nivou, ne samo što se tiče podrške države u smislu plaća, nego im je dobro riješen sistem napredovanja u zvanju i mnogo ranije su ušli u reforme i kurikularnu nastavu. To nam pokazuje, poslije izvjesnog vremena, svoje manjkavosti iz kojih mi možemo učiti. Mi u Srbiji smo u kurikularnu reformu ušli 2003. godine s »Gašinom reformom« i onda smo stali, a oni su nastavili istim trendom. Uvijek smo bili nekako okrenuti istočnom bloku i tom sistemu obrazovanja, gomilanju općeg znanja, dok je Zapad već od ranije ušao u sistem neoliberalizma i kapitalizma što je za posljedicu, između ostalog, imalo i fokus na obrazovanje i dodatno stručno usavršavanje. I onda dolazi do problema, kada je taj sistem koji je primijenjen na Zapadu, pokušao transponirati se na naš sistem. To ne ide baš tako. Čini mi se da je Hrvatska bolje isplivala u tome, a mi smo odustali od sveobuhvatnih reformi. Ne želim reći da ne postoje segmenti reformi, ali kod nas ne postoji neprekinuta nit. U Hrvatskoj se zadržava sistem obrazovanja neovisno o promjenama na političkoj sceni, a kod nas svaki novi ministar donosi novine, što se pokazalo kaotično. Obrazovanje je proces koji daje efekt tek za 20 godina i ne može se mijenjati svakih pet i uz to očekivati dobre rezultate. Pokazala se eskalacija nasilja u protekle dvije godine, pa smo onda uveli novi predmet. Sistem nam nije pripremljen, a kod nas se sve radi *ad hoc*. Napominjem, upoznala sam divne ljude, koji znaju svoj posao. Imamo puno stručnjaka, imamo se na koga pozvati, koga pitati, ali taj segment donošenja obrazovnih politika, čini mi se, izmiče struci. Dakle, kod nas postoje izuzetni ljudi i dobra parcijalna rješenja, međutim, oslanjati se samo na intrinzičnu motivaciju pojedinaca nije dugoročno rješenje, mora biti sistemsko.

► **Koliko su udžbenici adekvatni, a budući da ste i sama evaluator i recenzent udžbenika, koliko su oni prilagođeni djeci i programima koji se izvode u nastavi?**

Zakon o udžbenicima donijet je 2018., gdje smo preuzeli zapadni model udžbenika koji je drastično drugačiji od onoga što smo imali. Tu se javlja nesklad. Neki autori su ostali pri starim verzijama, neki su prihvatili novije postavke koje su u skladu s današnjim generacijama, koje imaju kratke sekvence, daju zanimljivosti, linkove, vanjske veze, s ključnim riječima. To nije samo lekcija, nego na kraju nudi i rezime, inzistira se na umnim mapama koje su se pokazale dobre za sistematizaciju gradiva. Stariji udžbenici više odgovaraju sveučilišnom obrazovanju, a u osnovnim školama djeca to ne mogu pratiti. Djeca danas neće pročitati šest strana i zapamtiti, ne uče više tako. Moramo razumjeti da djeca danas uče na drugačiji način.

► **Kako je i koliko moguće, po Vašem mišljenju, unaprijediti sistem obrazovanja, konkretno u Srbiji? Spomenuli ste da ima stručnih ljudi, ali pitaju li se oni?**

Oni najčešće jesu transparentni i imaju što reći i kažu, ali čini mi se da mediji koji to prenose i u kojima se oni jasno i glasno izražavaju nisu javni servisi. Postoje i podcasti, specifične emisije. Unaprijediti sistem je dugotrajan proces. Čini mi se da smo toliko dugo u tom mraku da

već mora doći do svanuća. Rekla bih da u ovom obrazovnom sistemu kakav je danas vrlo malo ima istinski zadovoljnih, što djece, roditelja, nastavnika, uprava... Obrazovani sistem se mora shvatiti kao značajan sistem za državu. Dok to ne bude prioritet države, ništa od boljitka. Cijela država je zapravo ovisna o obrazovanju, samo umirovljenicima je to manje važno, svi ostali imaju koristi od obrazovanja. Jesu li to djeca, roditelji, privreda, nastavni kadar... svi smo dio sistema i kad shvatimo da nam je to važno – da nam ljudi budu obrazovani, onda ćemo početi slušati one koji znaju kako se to radi i kako se barata sistemom obrazovanja, koji je sveukupno vrlo trom. Ako gledamo unazad, mi smo imali fantastične ljude koji su željeli napraviti ogromne korake da bi uhvatili 10-15 godina koje su nam promakle, no to je zaustavljeno. Spomenut ću Finsku, njima je osnovni postulat »ljudi su sve što imamo«. Dok ne krenemo ulagati u ljude, bit će ovako. Roditelji neće cijeniti nastavnike, nastavnici neće poštivati svoju struku, jer su obescijenjeni, omalovažavani. Bilo tko im može doći i postaviti pitanje stručnosti, autoriteta, pucati u tebe. Ne možete ući u sud i žaliti se da sudac ne radi dobro, jer vam se ne sviđa presuda. U prosvjeti je to sad moguće i nastavnik će biti suspendiran. Država treba stati iza nastavnika i njihovog integriteta. Sistem treba imati povjerenja u svoje ljude, a to se negdje izgubilo.

► **Imate iskustvo i s cjelovitom nastavom na hrvatskom jeziku, i kao majka i kao učiteljica. Koje su prednosti?**

Navest ću primjer koji je na mene ostavio veliki trag. Rađeno je longitudinalno istraživanje s astronautima koji moraju biti maksimalno posvećeni i imati vrhunsku psihičku stabilnost. Koja nit ih povezuje? Svi bi pomislili obrazovanje, prestižna sveučilišta. Međutim, pokazalo se da je njihova zajednička crta što su svi odrasli u malim sredinama. Zašto je to važno? Zbog kolektivne odgovornosti koja u malim zajednicama i dalje postoji. Svatko se osjeća pozvan da je odgovoran za drugoga, što se događa nesvjesno. Mislim da je to glavna prednost hrvatskih odjela i cjelovite nastave na hrvatskom jeziku. Iako je to u većini mana, ovdje je prednost da je mala zajednica, relativno zatvorena i tu postoji moment kolektivne odgovornosti. Uz to, iste su im vrijednosti važne. Obitelj, vjera, istih su shvaćanja i ono što je dobro jest to što dijete tu osjeća sigurnost. I učitelji su ti koji žive na taj način. Istraživanja pokazuju da kada se dijete osjeća sigurnim to deaktivira njegovu amigdalnu (žlijezdu u mozgu) koja je odgovorna za *fight or flight* (bori se ili bježi) mod i dijete može učiti. Suvremena neuroedukacija inzistira na tome da četiri neuro hormona koja samo kada su u balansu omogućavaju učenje. Kada nema straha, kada se osjećaju sigurnima i vole onoga s kim rade, dolazi do učenja. I to je ključ uspjeha.

► **Udžbenici u nastavi na hrvatskom su godinama tražili svoj put do djece, i sami ih koriste. Kako ih ocjenjujete?**

Udžbenik na hrvatskom *Slovo po slovo* izdvojila bih kao fantastičan i moje subjektivno mišljenje je da svi tre-

baju biti takvi. To je radni, integrirani udžbenik, sve je tematski poslagano, po mjesecima i nadovezuje se jedno na drugo. Način na koji se postavljaju pitanja ispunjava sve postulate suvremenih udžbenika i inzistira se postupno na višem nivou znanja, kao i na mišljenju koje treba obrazložiti i staviti u okvire drugima. Prevedeni su BIGZ-ovi udžbenici, i matematika i priroda i društvo su također dobro odrađeni, pa i drugi, ali ovi su za primjer.

► **Završili ste i tečaj za liderstvo i rad s mladima na sveučilištu u Švedskoj, te za trenera u radu s mladima. Gdje smo po tom pitanju, koliko ulažemo u mlade?**

Tada sam radila kao asistent koordinatora za edukaciju i koordinator omladinske fondacije u jednoj međunarodnoj organizaciji i surađivali smo s Pokrajinskim tajništvom za omladinu i sport. Tada je postojao i Omladinski savjet Vojvodine, te je 2000. krenula inicijativa za izradu akcijskog plana i politike za mlade na nivou Vojvodine. To je zaživjelo u Hrvatskoj i Bosni i oni su otvarali klubove za

mlade, a kod nas nije zaživjelo u toj mjeri. Jednostavno nije bilo sluha za to. Cilj je bio imati klub gdje bi se okupljali mladi i imali prostor za svoje aktivnosti. Međutim, mi smo na žalost izabrali da nam mladi budu na ulici ili u kućama s telefonima u ruci. Socijalizacija je na izuzetno niskom nivou i to će tek pokazati svoje negativne efekte.

► **Mentorica ste za online i hibridnu nastavu u projektu UNICEF-a i ZUOV-a koja je kod nas bila aktualna za vrijeme korone. Kako se to pokazalo u praksi?**

Reći ću – kaotično. Sve nas je to zateklo. Nešto prije toga krenuo je program Ministarstva prosvjete – »Digitalna učionica« i ukupno je oko 2.000 nastavnika dobilo laptopove, projektore; dobili su pristup digitalnim udžbenicima, što se pokazalo korisno. No, digitalne kompetencije nastavnog kadra su veoma različite. Opet naglašavam: nitko nije rekao kako raditi, nije bio donijet okvir za rad

u onlajn i hibridnom okruženju, nismo dobili preporuke. Sami smo se snalazili. Osnovni problem na koji smo odmah naišli jest da učenici nemaju kod kuće telefon, laptop, pa neki ni internet. To su problemi koji se moraju sistemski riješiti da bi došlo do uspjeha ovakve vrste nastave. Moramo razumjeti da tehnologija sama po sebi nije cilj, nego je samo sredstvo. Humanistički pristup i inkluzivni u najširem smislu ostaju primat, a digitalizacija može biti od velike pomoći, ali zahtijeva vještinu i znanje nastavnika.

► **Koordinatorica ste es-dnevnika u školi u kojoj radite. Što su nam oni donijeli?**

Nastavnicima općenito, osim početnih poteškoća i otpora, donosi mogućnost da se sve bilježi i da roditelji imaju sinkronizirani pristup. Javlja se drugi problem: prate li to roditelji? Es-dnevnik je osmišljen za sistem obrazovanja kakav bi trebao biti, gdje se više inzistira na formativnom nego na sumativnom ocjenjivanju. To pruža es-dnevnik, više obratiti pažnju na osobnost svakog djeteta i to zapisati. No, bojim se da smo puno bitnih stvari preskočili. Osnovne higijenske uvjete, učiniti školu pristupačnim mjestom, gdje će se svi osjećati dobro. Zvuči grubo, ali imamo laptopove, pametne ploče, a stolice nam se raspadaju.

► **Jedna ste od dvije predstavnice Srbije u ETUCE (Education trade unions) programu »How to build union's strategy on environmental sustainability«. Možete li nam to pojasniti?**

Na nivou Europe i sindikata obrazovanja u Europi i Europske komisije postoji inicijativa da se obrazovanje za održivi razvoj uvrsti u prioritete. Pitanje održivog razvoja je izuzetno složeno i svi shvaćamo da je nužno i potrebno je bilo strategiju donijeti još prekjuče, ali u svijetu to ne ide tako, nego postoji procedura s razlogom. Naš reprezentativni sindikat je sudjelovao u izradi pa sam bila predstavnica na dva sastanka. Jedan je bio u Helsinkiju, gdje sam predstavila naše primjere dobre prakse, a drugi u Bruxellesu i nakon toga je prijedlog strategije ušao u proceduru Europske komisije. Prije nekoliko godina je digitalno obrazovanje bilo prioritet, a sada je obrazovanje za održivi razvoj. Jer, bez svijesti o tome upitan je sveokupan život na Zemlji.

► **Pred samim početkom školske godine smo. Imate li neki savjet za roditelje prvaša, pa i onih starijih učenika i kolege nastavnike?**

Citirat ću velikog poljskog pedagoga **Korczaka**: »Ne zaboravi da su najvažniji susreti jednog čovjeka – njegovi susreti s djecom. Obraćaj više pažnje na njih – nikad ne znamo koga smo to sreli u djetetu«. Mislim da je to najvažnije, ostvariti pozitivnu socijalnu interakciju. Obratite pažnju na njih. Učenje će doći samo po sebi i svi će naučiti čitati, pisati i računati, ali stvoriti zdravu sredinu, zdrave ljude – psihički i fizički, najvažniji je cilj. Ljudi su naš resurs za svjetliju budućnost.

Posao koji se živi, gdje god da si

»Ponosna sam što među mojim bivšim učenicima ima odgojitelja, učitelja, vjeroučitelja, profesora, inženjera, budućih liječnika, mesara, vozača, tehnologa, trgovaca, a imamo i jednog fratra, i da mogu reći da su to bili moji učenici«, kaže Marija Martinović

U ribrici *Naši po svijetu* pišemo o ljudima koji su iz različitih razloga kao djeca, učenici, studenti ili već ostvareni u svom poslu otišli s ovih prostora u Hrvatsku, zapadnu Europu, Ameriku, Australiju... I postali uspješni poduzetnici, liječnici, znanstvenici, novinari. U ovotjednom broju jedna malo »običnija« priča, ako se preseljenje i snalaženje u novoj sredini može nazvati »običnijim« životom. A upravo je takva životna priča učiteljice **Marije Martinović**. Radila je u Jameni, Sotu, Giбарcu, a nakon preseljenja u Hrvatsku u Antunovcu.

Marija s bratom Josipom

Brojne generacije šidske općine, a kasnije i Čepina, rado se sjećaju svoje učiteljice Marije Martinović koja je cijeli svoj radni vijek od 43 godine provela u prosvjeti. Marija Martinović, djevojački **Šajvan**, rođena je 4. srpnja 1955. godine u Sotu, u zemljoradničkoj obitelji od roditelja **Ane** i **Stjepana**. Prije nje rođen je njen brat **Josip**. Živjeli su s roditeljima njenog oca, djedom **Dragutinom** i bakom **Katom**. Osnovnu školu završila je u Sotu s odličnim uspjehom, gimnaziju u Šidu, a Pedagošku akademiju u Beogradu gdje je stekla zvanje nastavnik razredne nastave.

Susjeda kao uzor

Kao dijete pratila je sve što njen brat uči u školi. Zaviivala je u njegove knjige i naučila čitati prije škole. Djed je uvijek bio kod kuće i često je učio kako se pišu prave i kose crte, kako se pišu slova i to prvo olovkom, a kasnije štilom i perom.

»Imala sam susjede, jedan divni bračni par učitelja, **Anku** i **Branka Rankova**. Uvijek sam se divila kad učiteljica lijepo spremljena krene u školu. Više puta sam od njih dobila poneku knjigu, a kada je učiteljica otišla u mirovinu, dala mi je puno svojih stručnih knjiga. Čitala sam te knjige, posebno su bile lijepe pjesmarice i čitanke. Još tada sam poželjela postati učiteljica. Tako, mog prvog školskog dana, ja uzmem čitanku i počnem glasno čitati. Učiteljica je bila ugodno iznenađena, pa je pozvala druge učiteljice da i one čuju. Ukratko, život u osnovnoj školi bio je lijep. Imala sam dobre učitelje koji su mi dali dobro predznanje za polazak u gimnaziju, a još važnije, učili su nas kako biti čovjek«, kaže naša sugovornica sjećajući se vremena kada je pohađala osnovnu školu.

»Nekad su u školama bili skromni uvjeti za rad, stare zgrade, loženje peći na drva i ugljen, nedovoljno nastavnih sredstava, ali dobrom kreativnom učitelju to nije smetalo. U vrijeme kada sam ja išla u osnovnu školu, imali smo ploču, računalno, geometrijski pribor, mapu ali i flanelograf koji su učitelji sami napravili. Učitelji su nekada

znali i svirati. Tako je učitelj **Miron Beraković** još davnih tridesetih godina prošlog stoljeća u Sotu svirao klavir. Škole u selima nisu imale dvorane za tjelesni, ali su na školskim igralištima imali improvizirane sprave, gdje su djeca mogla vježbati. Djeca su u školi imala predmet domaćinstvo, gdje su stekli osnovna znanja o poslovima u domaćinstvu. Djeca su se smjela fizički kažnjavati, što se često pokazalo kao loše. U suvremenoj školi svi su uvjeti i opremljenost na visokoj razini. Učiteljima i učenicima dostupni su mnogi programi, nastavni proces brže teče. Djeca sve manje pišu svojom rukom. Možda je i previše tehnologije», kaže učiteljica Marija.

Marija s učenicima u Gibarcu

Rad u više mjesta

Prvo radno mjesto bilo joj je u Jameni, gdje je predavala jednu školsku godinu u trećem razredu, djeci koja su rođena 1967. godine.

»Prvi susret s ovim selom bio je malo neobičan. Selo je od Šida udaljeno 40 km. Autobus dolazi u selo dva puta dnevno. Nakon školovanja u Beogradu, to mi je teško palo. Morala sam tu stanovati. Školska zgrada bila je pomalo oronula. To mi sve za kratko vrijeme više nije smetalo, kada sam upoznala djecu, kolektiv i ljude u selu.

»**M**oja je poruka roditeljima, odgojiteljima, učiteljima: pristupati djeci s puno ljubavi i strpljenja, uvažavati njihovu osobnost u svakom trenutku, biti im primjer dobrog ponašanja, inspirirati ih za stjecanje znanja koja će usvajati otkrivanjem.«

Sve mi je ubrzo postalo tako drago i blisko i brzo sam se snašla na svom terenu i posao je ispunio sva moja očekivanja. S djecom je bilo uvijek lijepo raditi. Jednu školsku godinu radila sam u Sotu, a 16 godina živjela sam i radila u Gibarcu u kombiniranim odjelima. Tu sam se udala i rodila dvoje djece. U Gibarcu sam s obitelji živjela do 1995. godine, kada smo odselili u Hrvatsku. Zamijenili

smo kuću u Petrinji. Tamo sam godinu dana radila u jednoj trgovini. Zamjenom druge kuće u Čepinu dolazim u Slavoniju, u Osnovnu školu *Antunovac*, područnu školu *Ivanovac*, i tu ostajem do mirovine, 2020. godine, s 43 godine staža», ističe Marija i prisjeća se prvih dana preseljenja u Hrvatsku:

»Dolaskom u Hrvatsku, u Petrinju, nisam mogla dobiti posao u školi, pa sam radila kao prodavačica u jednoj trgovini mješovitom robom. Posao sam dobila u Antunovcu 1998. godine u područnoj školi *Ivanovac* i tu sam ostala do mirovine. U novom okruženju dobro sam prihvaćena od kolega. Djeca su bila dobra. Meni je najveća briga bila govoriti pravilno hrvatskim jezikom. Danonoćno sam učila, uspoređivala, pisala bilješke i uspjela sam«.

Ponosna na djecu

Kaže da su joj prijatelji iz osnovne škole ostali prijatelji za cijeli život. Sa zahvalnošću i poštovanjem sjeća se svojih profesora, koji su joj dali krila za život.

»Puno generacija sam izvela. S mnogim svojim učenicima zahvaljujući suvremenoj tehnologiji i sada sam u kontaktu. S nekima sam dobra prijateljica i posjećujemo se. Sretna sam kad vidim kako su zasnovali svoje obitelji, kako su dobri u svom poslu, a posebno kada čujem pohvale za njih kako su dobri i poštjeni ljudi. Tako sam ponosna što među mojim bivšim učenicima ima odgojitelja, učitelja, vjeroučitelja, profesora, inženjera, budućih liječnika, mesara, vozača, tehnologa, trgovaca, a imamo i jednog brata, i da mogu reći da su to bili moji učenici. Sretna sam i kad me oslove s 'učiteljice', jer sam svoje zanimanje živjela. Biti učiteljica bio mi je vječiti izazov i velika ljubav«, kaže učiteljica Marija.

U daljnjem razgovoru navodi da dolazi često u svoj Sot, svoje rodno mjesto.

»Donedavno sam imala živu tetu, sestrične i bratića. Sada dolazim kod bratića i druge rodbine, običem prijatelje koji su tamo ostali, obavezno posjetim groblje i Gospinu kapelicu. Uvijek su mi dragi susreti sa svojom generacijom. Krajem 2012. godine upriličili smo susret generacija 50 godina nakon upisa u prvi razred. Bio je s nama čak i nastavnik matematike i fizike **Jozef Petrešin**. Bio je to emotivan susret. Oživljavali smo uspomene, pričali o sebi, o tome gdje i kako sada živimo. S nekima se nisam vidjela od svoje udaje, jedan kolega je već tada preminuo, neki su već tada bili bolesni, a s nekima sam se vidjela posljednji put. Razmijenili smo brojeve telefona i obnovili kontakte.«

Gibarčanka i u Hrvatskoj

Osim što voli svoji učiteljski poziv, Marija s ljubavlju njeguje i čuva običaje i tradiciju svog rodnog kraja. Predsjednica je Zavičajne udruge Gibarac.

»Zavičajna udruga Gibarac osnovana je 1996. godine. Od 2000. sam u Upravnom odboru. Od 2016. sam predsjednica Udruge, sada treći mandat. Udruga radi na očuvanju tradicije našeg sela, okuplja Gibarčane koji su se preselili u Hrvatsku, Srijemce koji nemaju svoje udruge, te Gibarčane koji su ostali u Srijemu. Razumljivo je da nakon tridesetak godina ne možemo imati toliko manifestacija koliko je bilo prvih desetak godina. Polako starimo, a naša djeca i unuci imaju svoje društvo i aktiv-

nosti mada znaju odakle smo doselili. Odlazimo na manifestacije gdje možemo pokazati rukotvorine, starinska jela i kolače, na olimpijadu starih sportova u Brodance, organiziramo susret Gibarčana povodom Svetog Vinka. Puno mi znači što se još držimo zajedno i što nam godine i kilometri nisu smetnja zajedništvu. Kad se Gibarčani sastanu, pričamo samo o lijepim događajima iz prošlosti. Ja se sjećam samo lijepih dana i o tome pričam svojoj djeci i unucima«, zaključila je Marija.

S. D.

Priopćenje Neovisnog sindikata prosvjetara Srbije

Sigurnost nema cijenu, pa ni ocjenu

Neovisni sindikat prosvjetnih radnika Srbije (NSPRS) priopćio je kako će od početka školske godine, 2. rujna stupiti u takozvani bijeli štrajk kojim žele izvršiti pritisak na donositelje odluka da, kako kažu, konačno poduzmu odgovarajuće mjere u cilju suzbijanja nasilja u školama.

NSPRS također podsjeća kako su prethodne dvije nastavne godine završene uz nasilje po školama širom Srbije. Usprkos obećanjima da će provesti različite mjere kako bi se to promijenilo, aktualna vlast ni tijekom ovog ljeta nije poduzela bilo što u tom smjeru i poručuju kako će NSPRS biti odlučan u tome da ne dozvoli da i naredna školska godina počne, protekne i završi se na isti način kao prethodne dvije. Kako navode u priopćenju, ova akcija je samoobrana nastavnika dok ih propisi i nadležne institucije ne zaštite na adekvatan način.

Budući da su, kako ističu, ocjene najčešći povod verbalnog i fizičkog nasilja nad zaposlenima u obrazovanju, odlučili su ih ukinuti dok prosvjetni radnici ne budu zašti-

ćeni prihvaćanjem zahtjeva koji je državnoj Vladi podnijet još 2022. godine, nakon nasilja nad kolegicom u Trsteniku.

Od tada, traže definiranje novih kaznenih djela i sankcija u vezi s nasiljem u školi, uvođenje mogućnosti momentalne suspenzije nasilnih učenika iz nastave i ukidanje anonimnih prijava prosvjetnim inspekcijama.

Iz NSPRS-a navode da do 11. listopada neće upisivati ocjene u es-dnevnik ako do tada ne budu usvojeni zahtjevi, svi učenici dobit će ocjene odličan 5, što će biti jedine i zaključne ocjene na polugođu ako vlast ni do tada ne izmijeni propise na zahtijevani način.

Također, oni očekuju razumijevanje i podršku kolega, učenika i roditelja. »Pozivamo ih da nam se pridruže u ovoj borbi za škole u kojima će svi koji ozbiljno i odgovorno rade biti adekvatno ocijenjeni, plaćeni i sistemski zaštićeni od nasilja. Ukoliko to nije želja ovog društva – neka svi budu odlikaši, jer sigurnost nema (o)cijenu«, zaključuju u ovom sindikatu.

Privremeno humanitarno preseljenje

Epizodni junak, glasoviti detektiv Terry Nason – istražujući fenomen nestanka ptica u Veseloj dolini (Alan Ford, broj 34) – svojoj je tajnici Telli izdiktirao: »Ptice više ne cvrkuću zbog toga što ih više nema, a nema ih iz jednostavnog razloga – nestale su«. Za to je svoje otkriće tamošnjim lokalnim vlastima ispostavio masan račun (tri tisuće dolara za jedno poslijepodne) s obrazloženjem da u istrazi nije bitno vrijeme nego rezultat.

Sva je sreća što je Terry Nason samo fiktivni lik, pa ga naša lokalna samouprava ne može angažirati da istraži fenomen nestanka vode u Tavankutu i Mirgešu. Ali, čovjek ne mora biti ni Terry Nason ni hidrološki stručnjak pa da (besplatno) dođe do zaključka da vode u Tavankutu i Mirgešu nema zato što je suša, a suša – kao što je logično pretpostaviti – dovodi do toga da se razina podzemnih voda povlači u veće dubine. Pa ipak, naša je lokalna samoupra-

va u konkretnom slučaju postupila poprilično alanfordovski: da bi utažila žeđ i zadovoljila najosnovnije životne potrebe mještana angažirala je JKP *Vodovod i kanalizacija* koje je u Donjem Tavankutu – baš kao da je riječ o tropskoj Africi – postavilo cisternu, pa narode iz Masnog kraja ili pak Kobinog sela izvoli: puni svoje bačve, kanice i boce da istu ne bi morao kupovati u dućanu. Žeđ je, dakle (a ako dotekne, i pranje nogu), bar privremeno ugašena, i to na inicijativu samih mještana, vijećnika Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i ministra u Vladi Srbije jer lokalna samouprava ili ne froji za potrebe tamo nekih Mirgeščana i Tavankučana ili poput jednog bivšeg predsjednika države jednostavno nije obaviještena da je došlo do prekida isporuke vode u bunarima na njezinom jugozapadnom dijelu.

Ista se stvar dogodila, samo prije nekih mjesec i pol dana, i stanovnicima dijela Mjesne zajednice Peščara koji su zbog suše također ostali bez vode. Uzalud je izaslanstvo petnaestak domaćinstava iz Donske i Ulice Mátyása Brucka po-

novno obilo prag Gradske kuće u nadi da će iz trećeg-četvrtog pokušaja smekšati srca čelnika lokalne samouprave da se i u taj dio grada uvuče vodovod, jer su od zadovoljavanja osnovnih fizioloških potreba važniji, naravno, propisi. A propisi su takvi – da se poslužimo riječima jedne bolje upućene osobe u ovu problematiku – da je najbolje da mjesna zajednica lokalnoj samoupravi uputi inicijativu za uvlačenje vodovoda na svom teritoriju. Nakon što lokalna samouprava primi inicijativu daje ju svojim mjerodavim tijelima da se izradi plan koji se onda upućuje Gradskom vijeću na usvajanje da bi konačnu odluku o tome donijeli vijećnici na nekoj od sjednica Skupština grada kako bi (ako plan usvoje) JKP *Vodovod i kanalizacija* počelo s konkretnim radovima. A to, naravno – kaže mi isti obaviješteni izvor – košta ko svetog Petra kajgana pa je iz tih razloga u opisanom slučaju u startu bolje otkaćiti nesretne ljude i vaditi se na propise negoli se upuštati u skup projekt za koji ti na sljedećim izborima možda nitko neće reći niti hvala, a kamoli te se sjetiti.

Iako i Tavankučani i Mirgeščani i mještani dijela Peščare (vjerojatno i drugih dijelova grada) imaju isti problem – koji traje već bar dva-tri desetljeća – neznatna razlika je u tome od koga inicijativa dolazi. U prvom slučaju problem je promptno »riješen« cisternom dok je u drugom – nakon neuspjelog izleta u Gradsku kuću – jedan osamdesetsedmogodišnji starac sam samcat iskopao svoju šahtu još dva metra dublje kako bi pipci hidropaka doprli do prvog sloja spuštene razine vode, iznoseći u kablu po ovoj kanikuli bar kubik zemlje u zadnji dio dvorišta (tamo iza čardaka). Što u šali, što ozbiljno, njegova kći kaže da je samo za taj pothvat zaslužio bar priznanje *Pro urbe!*

Šalu na stranu, jer se s navedenim problemom mještani ovih dijelova grada (i to sve intenzivnije) suočavaju svakoga ljeta. Razlog za to, naravno, može biti i zbog toga što netko zaliva žedno voće ili povrće pa zbog toga žedan ostaje i njegov susjed. Ali, pokušajte tako nešto zamisliti u Austriji, gdje ima vodovoda i na prilazima s njive na glavnu cestu kako ju poljoprivredni strojevi ne bi prljali, a ne da ga nema u selu. Kako smo mi, nažalost, više u svjetlosnim godinama negoli kilometrima udaljeni od Austrije, kakvo-takvo rješenje ipak postoji: predložiti mjerodavnim predstavnicima lokalne samouprave i pripadajućih joj javnih (komunalnih) poduzeća da u vrijeme suše zamijene svoje stanove i kuće sa stanovnicima Tavankuta, Mirgeša, Peščare ili Kelebije ne bi li se za to vrijeme na terenu uvjerili što u kontinuitetu znači kada ti iz pipe teče ništa. Nisam prorok, ali nije mi ni teško zamisliti da bi se u tom slučaju iz gradskog proračuna našlo sredstava za izradu plana kako bi još jučer bila održana izvanredna sjednica Skupštine grada, kako bi *Vodovod* već danas pustio u pogon priključke svojih novih korisnika.

Z. R.

Na inicijativu DSHV-a u Tavankutu postavljena cisterna s vodom za piće

Do sada najtoplije ljeto stanovnici Tavankuta i Mirgeša posebno teško podnose s obzirom na to da se suočavaju s nestankom vode. Bunari su im presušili, a vodovod nemaju.

Kako bi im se barem malo olakšalo, na inicijativu predsjednika MO Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini u Tavankutu **Tomice Vojnića Mijatova**, vijećnice u Skupštini Subotice **Mire Tumbas**, podržanu od strane pred-

tru sela. Ako netko od žitelja još i ima vode u svom bunaru, to je tehnička voda što znači da smo svi bili primorani kupovati vodu za piće u trgovini. Nije to mala stavka ako računate da je tako cijelo ljeto, da ne kažem cijele godine, jer nama voda iz bunara nije uvijek ispravna, niti kada je ima«, kaže Tomica Vojnić Mijatov.

Ono što je, kako Vojnić Mijatov kaže, »poražavajuće« je da do sada niti jedna cisterna niti ovakva inicijativa nije

stigla iz Grada, iako su upoznati s njihovim problemom i ljeto je gotovo na izmaku. Kako kaže, DVD iz Tavankuta donosilo je vodu iz svojih bunara žednim mještanima, ali to je bila tehnička voda, ne za piće.

»Pozdravljajući ovu gestu, napominjemo da je ona privremena pomoć za žedne žitelje Gornjeg Tavankuta, Donjeg Tavankuta i Mirgeša, jedina tri naselja na teritoriju Subotice koja nemaju priključak na vodovod. Tražimo da ova godina bude posljednja u kojoj ovo pitanje nije trajno riješeno«, stav je DSHV-a.

Projektno-tehnička dokumentacija koju je financirala Pokrajina za izgradnju vodovodne mreže od Subotice do Mirgeša, Donjeg i Gornjeg Tavankuta završena je ove godine. Radovi na postavljanju mreže nisu započeti.

J. D. B.
Foto: DSHV

sjednika stranke **Tomislava Žigmanova**, JKP *Vodovod i kanalizacija* postavilo je cisternu s pitkom vodom u Donjem Tavankutu.

Cisterna je postavljena ispred Doma kulture i prva je pomoć ovakve vrste stanovnicima Tavankuta.

»Ovo je svakako jako važno za stanovnike Tavankuta i Mirgeša, da imaju osiguranu vodu za piće barem u cen-

U Subotici raste broj oboljelih od FLiRT varijante koronavirusa

Zaključno s danom zatvaranja našeg tjednika, 21. kolovoza, u Gradu Subotici je zabilježeno 29 slučajeva novooboljelih od koronavirusa.

Iako je riječ o maloj brojci, epidemiolog Zavoda za javno zdravlje Subotica dr. **Nebojša Bohucki** upozorava kako je riječ o rastu broja zaraženih.

»Od ožujka nismo imali novih slučajeva zaraženih. Prvi se javljaju u srpnju, a sada ih u Sjevernobačkom okrugu imamo 37, od kojih je 29 u Subotici, a 8 u Bačkoj Topoli. To jeste povećanje i situacija je neizvjesna jer su se zara-

ženi do dana testiranja slobodno kretali i postoji mogućnost da su zarazili još nekoga iz svoje okolice.«

Kako dr. Bohucki kaže, svi zaraženi imaju novu varijantu koronavirusa FLiRT koja se najprije pojavila u Americi u travnju, u Europu je stigla u lipnju, a u Srbiju u srpnju. Uzrasna kategorija oboljelih je od nekoliko mjeseci života sve do devetog desetljeća, a klinička slika je miješana. Prema riječima dr. Bohuckog, ima i hospitaliziranih, ali to su osobe starije dobne skupine i s kroničnim bolestima.

J. D. B.

Subotički poljoprivrednici žele razgovor s gradonačelnikom

Traže mjere za ublažavanje posljedica suše

Udrženje poljoprivrednih proizvođača Subotica poslalo je u četvrtak, 15. kolovoza, zahtjev za prijem i sastanak s gradonačelnikom Subotice **Stevanom Bakićem** kako bi razgovarali o konkretnim mjerama koje bi grad mogao poduzeti za ublažavanja posljedica suše.

Predsjednik Skupštine Udruženja **Miroslav Matković** kaže kako nisu svi dijelovi subotičke općine jednako pogođeni, ali da je situacija u svakom slučaju daleko od idealne. Kao primjere navodi Mirgeš i Tavankut gdje je palo svega šest litara kiše u dva mjeseca.

»Poljoprivrednici iz Mirgeša i Tavankuta javljaju kako je tamo najveća suša – prinos kukuruza je 1.500 kilograma po katastarskom jutru, odnosno nepune tri tone po hektaru. Prinos suncokreta manji je za 50 posto, od 900 do 1.000 kilograma nam je umanjen prinos suncokreta. Što se tiče soje, mi je ovdje slabo imamo, ali ni sa sojom nije baš obećavajuća situacija«, kaže Matković i dodaje da očekuje da lokalna vlast nešto poduzme, jer posljedice suše ratari trpe već tri godine.

»Treba se raditi na sistematskim rješenjima. Vidjeli smo svi u medijima kako su u Tavankutu presušili bunari. Koliko mi je poznato, jedino što je Grad poduzeo povodom ove suše je to što su angažirali dvije cisterne koje su nosile vodu u Tavankut i na Kelebiju«, kaže Matković.

Ako do sastanka dođe, bit će to prvi puta ove godine da se predstavnici Udruženja sreću s gradonačelnikom.

»Prije dva mjeseca kukuruzi su obećavali jer je bilo padalina, jednostavno nije bilo potrebe za sastankom. Međutim, situacija se izmijenila. Ovo će nam biti prvi sastanak s njim, a imamo još i drugih tema o kojima bismo željeli razgovarati s gradonačelnikom poput proračuna, rebalansa, o pripremi gradskog proračuna za 2025. godinu, uređenje putova«, kaže predsjednik Skupštine Udruženja poljoprivrednih proizvođača Subotice.

Zbog posljedica visokih temperatura poljoprivrednici uveliko skidaju kukuruz, i to dosta ranije nego što je uobičajeno.

»Već je loše kada je prinos kukuruza na 70 posto. Postoje dijelovi koji će imati prosječan prinos, ali sve u svemu situacija je loša. Poljoprivrednici se trebaju razduživati, ne mogu planirati novu proizvodnju, iako im je vrijeme za to«, kaže Matković.

Prema njegovim riječima, spasio se samo onaj tko je sjetvu ranije obavio.

»Sve rane sjetve su bolje prošle. Kukuruz posijan u ožujku i početkom travnja imao je više vremena da se formira i da se naliže zrno. Kukuruz sijan krajem travnja ili i kasnije, loše izgleda i neće imati prinos«, kaže Matković.

Za navodnjavanje su potrebna velika ulaganja, a za takva ozbiljna ulaganja prosječan poljoprivrednik jednostavno nema sredstava. Oni koji su pokušali s navodnjavanjem, kako Matković kaže, nisu mnogo postigli:

»Imam informacije od jednog poljoprivrednika koji je redovito navodnjavao prošle godine. Kako kaže, njemu se 'skuhao' kukuruz i nije bio neki efekt. Jednostavno, temperature su bile ekstremne, tako da ove godine nije ni navodnjavao«.

Što se tiče osiguravanja njiva od suše, Matković kaže kako je to moguće, ali kako poljoprivrednici i osiguravajuće kuće to nerado čine.

»Načelno može, mada neke osiguravajuće kuće to ni ne rade. Najveći problem, ili 'caka' je to što je njima mjerodavan Republički hidrometeorološki zavod, odnosno ako oni proglaše sušu, onda će to i osiguravajuće kuće učiniti. Prije dvije godine RHMZ se oglasio i rekao kako je u pitanju samo 'manjak padalina', a ne suša. I tako se ta priča završava«, kaže Matković.

I. B.

Igor Horvat, fotograf automobila

Spoj dvije velike strasti

Preko ovoga stekao sam nove prijatelje s kojima sam u kontaktu godinama nakon sessiona. U stvari kada pogledam, to je aspekt o kom nisam inicijalno razmišljao, ali nudeći drugima fotke i praveći sadržaj za svoju stranicu, počeo sam zapravo stvarati jednu malu zajednicu ljubitelja specifičnih automobila

»Zanimljivi automobili kroz moj objektiv«, stoji u opisu Instagram stranice *Igorfotočkaš* koju vodi **Igor Horvat**. Naime, u pitanju je hobi koji je naš 34-godišnji sugovornik iz Subotice stvorio sam i to spajajući dvije strasti – fotografiju i automobile.

»Pratim aute cijeli svoj život. Kao klinac sam gledao te slike u časopisima, poput *Top Speeda* recimo, uvijek su mi bile interesantne kako uhvate auto u akciji, kako se naginje, kako se vidi prašina ili dim iz guma recimo. Fasciniralo me što se iz takve statične slike vidi da je u pitanju akcija«, započinje svoju priču Igor.

»Negdje 2015. godine kupio sam fotoaparat i nisam znao što ću s njime, odnosno nisam ništa interesantno fotkao. Tek tri godine kasnije sam odlučio početi fotografirati ono što i inače volim. Bio sam svakako prisutan u tim krugovima zaljubljenika u automobile, bio sam aktivan na auto forumima i onda sam došao na ideju za koncept gdje ja pitam vlasnike nekih interesantnih automobila da napravimo photo session i onda ja to postavljam na svoju stranicu koja bi trebala postati jedna kolekcija zanimljivih priča, a oni bi dobili fotografije svojih ljubimaca«, objašnjava sugovornik.

Adrenalin i mirna ruka

Nakon više od 30 objava, na kojima pored kvalitetnih fotografija možete pročitati i interesantne priče o samim vozilima i njihovim vlasnicima, Igor je privukao pozornost i drugih: »Da, dobijao sam ponude i sa strane, uglavnom za potrebe oglasa, a surađivao sam i s trgovcima automobila. Neko nepisano pravilo je – ako ja pitam za fotkanje onda je session besplatan, a ako oni mene pitaju onda plate«.

Kako naš sugovornik objašnjava, njegovi foto sessioni se znatno razlikuju u ovisnosti radi li statične ili dinamične fotografije. Kada čujete od Igora postupak slikanja dinamične fotografije, koje su ga uostalom i inspirirale da se prihvati foto aparata, shvatite kako ovaj naizgled običan hobi ima svoju adrenalinsku, čak i pomalo opasnu stranu.

»Ima više tehnika, ali onu koju sam najbolje razradio i koja po meni daje najbolje rezultate je taj takozvani rolling shot. U suštini, ja sam u drugom autu i vozimo se istom brzinom. Slikam iz otvorenog gepeka drugo vozilo i tako automobil ostane oštar na fotografiji, a njegova pozadina bude zamučena. Imamo problema s prometom, ali trudimo se da to sve bude bezbedno, da to radimo na putevima koji nisu veoma prometni, a svi koristimo i talkie walkije, stalno komuniciramo i upozoravamo jedni druge. Sve je improvizacija uglavnom. Ako je vozač dobar, što zapravo nije čest slučaj, ako nađemo na neku interesantnu krivinu obično ih zamolim da brzo prođu kroz nju, onda se vidi nagnuće automobila ili neko blago proklizavanje i to budu dosta interesantne fotografije.«

Noćne fotke

Kod fotkanja statičnih fotografija vlada potpuno druga problematika, posebice kod noćnih fotografija.

»Tu sam počeo krajem prošle godine prakticirati korištenje svjetala, nosim svjetleće štapove na bateriju i svijetlim ih kroz 'Ikeinu' zavesu za kadu koju sam napravio da izgleda kao neki veliki difuzer. Za to mi uvijek trebaju asistenti recimo. To mi omogućava da napravim noćne fotke gdje se sve lijepo vidi, ali su i dalje noćne. Radim i naravno mnogo standardnije fotke od toga. Ukratko, ako je sve lijepo u kadru, bude i lijepa fotografija«, kaže Igor.

Što se tiče opreme koju koristi, Igor kaže kako je ostao lojalan brendu s kojim je sve počelo.

»Počeo sam s *Nikonom*, pa sam i ostao na *Nikonu*, trenutno koristim *Z6* i koristim tri objektiva. Odgovara mi aparat zbog ekrana, zbog fokusiranja, ne moram stavljati aparat na oko, a to mi olakšava s niskim i visokim kadrovima jer jedno od osnovnih pravila kod fotografiranja automobila je da se auto slika u visini farova. Jedna od najtežih stvari sigurno je odabir prave lokacije. Vremenom kako sam učio fotkati, shvatio sam koliki značaj ima lokacija. Od tada, počeo sam konstantno obraćati pozornost na lokacije, kad god negdje putujem, kada vidim nešto interesanto, obavezno sačuvam sve te lokacije na *google maps*. Nemam fiksni tim, ali imam dva-tri drugara koji mi često pomažu, odnosno jedan od njih je uvijek sa mnom. Oni voze auto iz kog slikam ili pomažu s rasvjetom i slično.«

Pozitivna i negativna iskustva

Budući da Igorov hobi zahtijeva konstantno upoznavanje novih ljudi, naš sugovornik kaže kako je doživio svakakva iskustva – i ona pozitivna, ali i negativna.

»Jednostavno, ljudi se razlikuju. Čitava ideja ili pokretač svega ovoga je neki sličan entuzijazam koji osjećamo prema automobilima. Događalo se da mi se učini da je netko takva osoba, ima interesantan automobil i nakon što stupimo u kontakt i uradimo session, događalo se da poslije nekoliko dana vidim svoje fotografije na oglasima za prodaju tog automobila, bez da mi je vlasnik ikad spomenuo kako planira prodati auto. Nemam problem što koriste moje fotografije, nego samo osjećam kako smo promašili poentu svega ovoga. Naravno, imam i jako lijepih iskustava. Preko ovoga sam stekao nove prijatelje s kojima sam u kontaktu godinama nakon sessiona. U stvari kada pogledam, to je aspekt o kom nisam inicijalno razmišljao, ali nudeći drugima fotke i praveći sadržaj za svoju stranicu, počeo

sam zapravo stvarati jednu malu zajednicu ljubitelja specifičnih automobila. Taj dio ovog hobija mi jako prija i mislim kako je to najveća nagrada u ovome. Recimo, ja sam išao redovito na te auto skupove, ali tamo to nikada nisam osjetio, nisam se nikada tamo dobro osećao. Uvijek mi se činilo kako je prisutna neka doza snobizma, ima dosta i neukusa, ali ovo je ipak drugačije. Kada razgovaraš s vlasnikom možeš saznati mnogo više o samom autu, ali i vlasniku. Išao sam i na track day, išao sam i na sajmove, ali nigdje se nisam dovoljno pronašao. Ova forma hobija je ono što mi odgovara, prija mi što nisam u grupi već nasamo s

vlasnikom i to što su ti vlasnici na neki način selektirani«, priča naš sugovornik.

Ljubav prema automobilima i fotografiji pomogla je Igoru s upoznavanjem ljudi sličnih interesiranja. Zanimljivo je spomenuti kako Igorovi klijenti, iako obožavaju automobile kao i on sam, često ne voze neke luksuzne, nove automobile. Naprotiv, često je riječ o vozilima koja imaju veliku sentimentalnu vrijednost za njihove vlasnike, koji su možda dugo u »obitelji« ili naprosto imaju neki zanimljiv dizajn kakav se ne sreće više u suvremenoj proizvodnji.

»Ne znam točno koji photo session bih izdvojio kao omiljeni, ali najpopularniji session na mojoj stranici je onaj s kabriolet mercedesom koji smo radili po kiši na Fruškoj gori. Možda su mi omiljeni sessioni s onim vlasnicima čije su me priče fascinirale. Još uvijek uživam kada imam neki lijep session, dobro se osjećam, ne mislim o svojim dnevnim obavezama i samo se prepustim cijelom doživljaju i uživam«, ističe Horvat.

I. Benčik

Čikerijada 2024.

Duhovno i društveno ispunjen dan

»Imaš jedan ispunjen dan iza sebe i onda trebaš uključiti volju, izdržljivost odnosno smoći snage vratiti se nazad, i opet nagodinu doći. Zapravo to je uspjeh u svemu ovome«, ističe vlč. Vinko Cvijin

Treća po redu (obnovljena) Čikerijada održana je u subotu, 17. kolovoza u selu Čikerija uz samu granicu s Mađarskom. Ovaj kršćanski susret za djecu i mlade, na koji većina njih ide biciklima, okupio je ovoga puta njih stotinjak iz Subotice, Tavankuta, Male Bosne i ostalih okolnih naselja na druženje uz raznovrstan program.

Cjelodnevni izazov

Kao i prijašnjih godina, skupina djece i mladih krenula je ujutro biciklima, uz odgovarajuću pratnju, od župe Uskrsnuće Isusovo u Subotici, put Čikerije, a sitna kiša koja je padala u vrijeme polaska nije ih omela u želji za cjelodnevnom avanturom. Njih je na dvokotaču predvodio župnik župe Uskrsnuće Isusovo vlč. **Vinko Cvijin**.

»Odlazak u prirodu nosi sa sobom određenu neizvjesnost što se tiče vremenskih prilika, ali to je dobro jer nas i to suočava sa životnim izazovima, uči nas prilagoditi se ali i biti ustrajan u nečemu. Svakako je lijep odaziv, ima dosta mladih, za razliku od prošle godine kada je bilo više djece. Zahvalni smo Središnjem državnom uredu što nam pomaže, svim roditeljima na podršci i povjerenju, policiji koja je ove godine tu s dvije patrole i koja nas je pratila, potom *Venera bikeu* koja je poslala svoje vozilo s rezervnim biciklima i tehničara, tako da smo opremljeni i pokriveni sa svime. Kreće se biciklima od župe Uskrsnuće Isusovo, ide se Gajevom ulicom do Bajskog puta i preko Mirgeša stiže u Čikeriju, uz pet minuta pauze za osvježanje na tzv. Rauševom salašu. Vožnja traje oko sat i 15 minuta. Sve se završava oko 15-16 sati i onda se vraćamo ponovno biciklima, što znači da izazov traje cijeli dan. Imaš jedan ispunjen dan iza sebe i onda trebaš uključiti volju, izdržljivost, odnosno smoći snage vratiti se

nazad i opet nagodinu doći. Zapravo, to je uspjeh u svemu ovome«, ističe vlč. Cvijin.

Uz njega, u organizaciju obnovljene Čikerijade uključen je župnik subotičke župe sv. Jurja vlč. **Tomislav Vojnić Mijatov**.

»Evo razvedrava se i vjerujem da ćemo realizirati sve aktivnosti koje smo zamislili. Ima ih dosta, ali ono što je najvažnije svakako je sv. misa, odnosno okupljanje i zajedničko slavljenje Boga. Nakon toga tu je vožnja špediterom te brojne sportske, vodene, društvene igre, ručak pa tzv. igre bez granica«, navodi vlč. Vojnić Mijatov, koji je, podsjetimo, jedan od inicijatora obnavljanja čikerijanskog zvona a u planu je i postavljanje nadstrešnice iza njega za razna okupljanja i druženja.

Važnost okupljanja kroz vjeru

Za sudionike ovog susreta na početku je služena sv. misa koju je predvodio gvardijan Franjevačkog samostana pater **Ivan Miklenić** uz koncelebraciju župnika subotičke župe Uskrsnuće Isusovo vlč. Vinka Cvijina, a isповijedao je vlč. **Dušan Balažević**, povjerenik za mlade Subotičke biskupije na hrvatskom govornom području.

Pater Miklenić je u svojoj propovijedi, osvrćući se na izreku u Starom zavjetu »očevi su jeli kiselo grožđe, a sinovima trnu zubi«, istaknuo kako prorok Ezekija tumači da je svatko odgovoran za svoje pogreške.

»Odgovornost uvijek nekako hoćemo prebaciti na nekoga drugoga, a prorok govori da svatko odgovora za svoje postupke ili za svoje grijeh, a budući da su tu djeca, povezao sam to s njima. Uvijek pitamo tko je kriv. Ne mogu okriviti ni tatu, ni mamu, ni djeda, ni baku, već gledati ako sam ja kriv, da to priznam. Trebamo znati imati taj osjećaj odgovornosti, krivnje i, na koncu, istine.

U evanđelju je bio događaj gdje Isus blagoslivlja djecu, učenici im brane, a Isus govori: 'pustite dječicu neka dolaze k meni; ne priječite im jer takvih je kraljevstvo Božje'. Dijete je u ono doba bilo veliki Božji blagoslov, ali nije imalo nekakva prava, za razliku od danas kada često djeca vode glavnu riječ. Isus želi da budemo svjesni odgovornosti, da dopustimo Bogu da se brine za nas i da budemo njegovi suradnici, da budemo kao prava djeca koja čuju Božju riječ i žive po njoj», naveo je pater Miklenić.

Sudionike susreta posjetio je i dao im podršku biskup Subotičke biskupije **Franjo Fazekas** koji je ovim povodom za naš tjednik istaknuo kako je svako okupljanje, pogotovo vjersko, dobro za djecu i mlade jer se kroz druženje učvršćuju u svojoj vjeri i ponijet će lijepe uspomene s ovog susreta.

Put do Čikerije najinteresantniji

Jasmina Vukov iz Subotice: »Treći put sam na *Čikerijadi* i ovdje sam kao pomoćni animator velečasnim Cvijinu i Vojniću Mijatovu. Imat ćemo razne vodene igre, potom odbojku, nogomet, badminton, tu su i vatrogasci koji će nas naučiti nekim osnovama gašenja požara i upoznati nas s njihovim poslom. Tu smo najviše da se družimo i da se provozamo biciklima«.

Luka Ivković iz Male Bosne: »Drugi put sam tu, došao sam biciklom ali nisam krenuo od župe nego sam im se pridružio usput. Najviše mi se sviđa što se družimo, a posebno mi je zanimljivo što dolazimo biciklima. Jako mi je interesantno to s vatrogascima i neke društvene igre«.

Daria Merковиć iz Tavankuta: »Sad ću u četvrti razred, a tu sam treći put. Najviše mi se sviđa što uvijek dolazimo ili špediterom ili traktorom, i uvijek je lijepo, jedino je bilo malo nezgodno kad je prošle godine padao led. Volim igrati s drugarima kartašku igru *uno*, vrtjeti obroč, preskakati vijaču, piti sokove«.

David Tikvicki iz Subotice: »Drugi put sam na *Čikerijadi*, volim voziti bicikl a obično me ne puštaju sam da vozim pa je ovo prilika da se dobro izbiciglujem uz društvo i pratnju. Planiram sudjelovati u svim igrama«.

Podsjetimo, prva *Čikerijada* održana je 1993. godine na inicijativu vlč. **Marinka Stantića**, trajala je u kontinuitetu do 2012. da bi je nakon deset godina stanke,

2022. godine obnovili vlč. Tomislav Vojnić Mijatov, rodnom iz Tavankuta, i vlč. Vinko Cvijin.

Čikerijada je održana pod pokroviteljstvom Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske te firmi i pojedinaca.

I. Petrekanić Sič

Naši gospodarstvenici (CXCVI.)

Doktor za vozila

Znaš kako ja to gledam? Ponekad, uspoređujem nas s doktorima. Postoje privatne klinike gdje možda prođe pet do deset pacijenata dnevno, a postoje državne ambulante koje postoje godinama i gdje se dnevno vrti 100-200 ljudi, jednostavno takvi liječnici imaju više iskustva. Naš servis postoji 40 godina i kroz ovu radnju prošao je ne mali broj vozila. Neke stvari se ne mogu naučiti za godinu dana, ali učenje nikad ni ne prestaje, mi i dalje učimo i učiti ćemo dokle god radimo

Mario Anić, vlasnik Auto kuće Anić, kaže kako je od svoje 11. godine znao što želi raditi, i upravo je s toliko godina počeo aktivno izučavati automehaničarski zanat kod svog oca. Danas je on vlasnik poznatog auto servisa Anić na Makovoj sedmici.

»Otac **Marko** je otvorio ovu firmu 1981. godine. Servis je prvobitno bio na Radijalcu do 1991., zatim u Aleksandrovu gdje je bila i naša kuća, a od 2001. je na današnjoj lokaciji. U servisu trenutno radimo nas četverica: moja tri radnika i ja«, započinje razgovor Mario.

Kada u Mariov servis stigne vozilo, kako kaže, uvijek je glavni i najveći izazov otkriti i ukloniti kvar. No, nije rijetkost da pojedine mušterije imaju i poneki neostvariv zahtjev.

»Kada vozilo dođe kod nas, mi ga jednostavno ne smijemo vratiti vlasniku dok ne uklonimo kvar. Kao i u svakom poslu, imali smo različitih iskustava s ljudima. Ovaj servis postoji preko 40 godina i susreli smo se sa svim i svačim. Uglavnom, najčešće ljudi žele za malo novca da im sredimo auto da bude kao nov i da ne moraju razmišljati o nekim novim intervencijama 10 godina. E, to su recimo te nemoguće stvari koje nažalost nijedan mehaničar ne može ostvariti«, kaže Mario.

Ukoštac s izazovima

Kod Anića u servisu popravljaju sve – mehaniku, elektroniku i elektroniku. Mario također otkriva i koji su automobili, po njemu, zahtjevniji od nekih drugih.

»Bavimo se svime onime što je vezano za ispravnost jednog vozila. Posjedujemo mnogo dodatne opreme za dijagnostiku koja nam lakše omogućava da ustanovimo problem s nekim vozilom. Po meni, najzahtjevniji su francuski automobili. Iz razloga što su slabiji s elektronikom, ali ništa nije nerješivo. Ali, eto, njihovi automobili su jednostavno malo kompliciraniji.«

Kako kaže Mario, kod njih u servis najčešće dolaze vozila između pet i deset godina starosti.

»Stižu sad polako i nova vozila, ali ima i onih starijih. To su uglavnom stare stranke koje dolaze i preko 30 godina kod nas. Takvi stariji automobili su sve rjeđi, ali recimo jedna naša susjeda dolazi sa svojim *yugom* koji je 91. godište. Ona dolazi redovno kod nas, gotovo na tjednom nivou, samo da joj pogledamo auto, je li sve u redu. Njen *yugo* izgleda kao da je iz radnje izašao, a ona uvijek donese čokoladu kada dođe.«

Što se tiče novih automobila, Mario kaže kako je rad s novim modelima možda najuzbudljiviji dio posla i kako im

nije nikakav problem ako im na servis stigne vozilo koje možda prvi put vide u životu.

»Naprotiv, jedva čekamo. Volimo ući ukoštac s novim stvarima, novim problemima. Non-stop kako izlaze nova vozila, izlazi i nova oprema, elektronika i samim tim i novi kvarovi. Na primjer, imali smo situaciju kada smo morali nabaviti tvorničku dijagnostiku kako bismo riješili problem na jednom novom *Fiatovom* modelu. Od tada sam koristio tu dijagnostiku možda još par puta i ona čeka sad neko svoje vrijeme kada ćemo je moći više koristiti«, rekao je Mario uz smijeh.

Zakazivanje tjednima unaprijed

U posljednje vrijeme sve su češće žalbe Subotičana na broj vozila u gradu. Mario potvrđuje kako se bez sumnje povećao broj automobila i to znatno, a to se osjetilo i kod njih u servisu.

»Ranije ste imali jedan auto na obitelj, a sada je čest slučaj da svaki član obitelji ima svoje vozilo. Postoje domovi s po četiri ili pet automobila. A onda na to, tu su još i firme koje često imaju i svoja vozila. Mi sada imamo posao preko cijele godine. Nekada je bio period, tu negdje od Nove godine pa do kraja ožujka da smo imali slabiji

»Ceste u Subotici su loše. Trebale bi biti urednije i sa širim trakama. Pune su rupa, pogotovo kako su u tijeku svi ovi građevinski radovi oko željeznice, asfalti su nam katastrofa. Što se tiče prometa, mislim kako je Subotica jedan od 'učenijih' gradova, ljudi su malo obazriviji u odnosu na Novi Sad ili Beograd. Može se to vidjeti i po njihovim vozilima, sva su im izuljana, izudarana... Ja sam vozač i automobila i motociklist i rekao bih kako su kod nas vozači ipak pažljiviji prema motociklistima i biciklistima«, kaže Mario.

protok vozila, ali u posljednjih četiri-pet godina to se u potpunosti izbrisalo i mi više nemamo praznog hoda. Cijele godine smo puni i potrebno je zakazivanje tri-četiri tjedna unaprijed«, kaže Mario.

Redovan servis najbolji je savjet za svakog vlasnika automobila.

»Ništa drugo, potrebno je uredno servisirati vozilo. Svaki majstor koji je iole učen zna što treba na jednom servisu pregledati, uraditi, možda najaviti mušteriji što će trebati u narednom periodu uraditi. Naravno, ni majstor ne može predvidjeti što se sve može pokvariti, pogotovo kada je u pitanju elektronika, ali ono što može, može vidjeti sve pokretne dijelove koji se habaju, od kočnica, ležajeva, kaiševa to može predvidjeti hoće li izdržati do sljedećeg servisa ili je potrebno odmah intervenirati. Uglavnom,

posjećivanje majstora na 10.000 km ili minimum jednom godišnje je moja preporuka«, kaže vlasnik Auto kuće *Anić*.

Godine povjerenja

Na pitanje što čini auto servis *Anić* možda drugačijim od ostalih, Mario ističe kako njihovo iskustvo i godine rada govore dovoljno za sebe.

»Znate kako ja to gledam? Ponekad, uspoređujem nas s liječnicima. Postoje privatne klinike gdje možda prođe pet do deset pacijenata dnevno, a postoje državne ambulate koje postoje godinama i gdje se dnevno vrti 100-200 ljudi, jednostavno takvi liječnici imaju više iskustva. Naš servis postoji 40 godina i prošao je jedan, ne mali broj vozila kroz ovu radnju. Neke stvari se ne mogu naučiti za godinu dana, ali učenje nikad ni ne prestaje, mi i dalje učimo i učit ćemo dokle god radimo«, kaže Mario.

Na nove auto servise Mario ne gleda kao na konkurenciju, jer kaže, više vozila u gradu donijelo je i više posla svim servisima.

»Kao što sam rekao, do prije nekoliko godina mi nikad nismo imali situaciju da smo po tri tjedna unaprijed puni. Po meni, nedostaju servisi! Ne bunim se naravno, dobro je što imamo posla i mogli bismo raditi od jutra do mraka, ali ovo je jedan zaista zahtjevan i odgovoran posao. Radimo u teškim uvjetima i nas pogađaju ove visoke temperature. Kada nam stigne auto i podignemo mu haubu, on isparava toplotu, a zimi se auto počinje 'otapati' u radionici i često dok smo pod njim curi nam ta otopljenja voda. Teški su uvjeti, ali mi smo odabrali ovaj posao i volimo ga. Od ovog posla živi nekoliko obitelji i moramo cijeniti i paziti ovu radionicu i ovo zvanje«, kaže naš sugovornik.

I. B.

POZIVNICA

Mirisi iz bakinog kuvara

HU"TRAGOVI ŠOKACA"BAČ
31.08.2024.

PROGRAM

15:00 - 15:30

Dolazak ekipa u "Didinu kuću"

15:30-16:00

PRIKAZ SVATOVSKEG OBICAJA

16:00 - 19:00h

Priprema za kuvanje, i kuvanje

19:00h

Proglašenje „Bakine najmilije ekipe“

Dodjela zahvalnica

19:15h

Postavljanje pripremljenih jela na sto i degustacija istih

Z A B A V A
UZ TAMBURAŠE

Etno kuća
Didina kuća Bač

Mostonga br 3, ULAZ SLOBODAN
DOBRODOŠLI

Projekt podržali:
Srednjoškolski državni sud za Hrvatsku izvan Republike Hrvatske
Opština Bač
Udruga građana "Didina kuća" Bač

Međunarodna likovna kolonija na Tekijama

Petrovaradin – Hrvatski kulturni centar *Petrovaradin* organizira Međunarodnu likovnu koloniju u Svetišu Majke Božje Snježne na Tekijama u Petrovaradinu.

Kolonija počinje danas (petak, 23. kolovoza) okupljanjem u 10 i svečanim otvorenjem u 12 sati, a traje do nedjelje, 25. kolovoza, do 14 sati.

Na njoj će sudjelovati 60 sudionika iz 10 zemalja – Srbije, Hrvatske, Rusije, Bjelorusije, Ukrajine, Bugarske, Grčke, Kine, Mađarske i Slovačke.

.....

Književni salon s Marijom Brzić i Darkom Baštovanovićem

SUBOTICA – Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU *Hrvatska riječ* pokrenuli su Književni salon, čiji će sljedeći gosti u četvrtak, 29. kolovoza biti pjesnici mlađe generacije – **Marija Brzić** i **Darko Baštovanović**. Sa-

lon će biti održan u dvorištu Hrvatskog doma – Matice u Subotici, s početkom u 18 sati. Oboje su svoje književne prvijence, zbirke pjesama *Zaveslaj u kraj* odnosno *Cijeli cjelovi tuge* objavili za NIU *Hrvatska riječ*.

.....

»Mirisi iz bakinog kuvara«

Bač – Članovi HU *Tragovi Šokaca* i UG *Didina kuća* organiziraju manifestaciju »Mirisi iz bakinog kuvara«, koja će biti održana u subotu, 31. kolovoza, u Etno kući *Didina kuća* u Baču, s početkom u 15.30 sati. Ovaj program priređuje se šesti put, a pripremat će se svatovska jela i kolači.

Pokrovitelji ove manifestacije su Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Općina Bač i Udruženje građana *Didina kuća* iz Bača.

»Sastali se alasi i bečari«

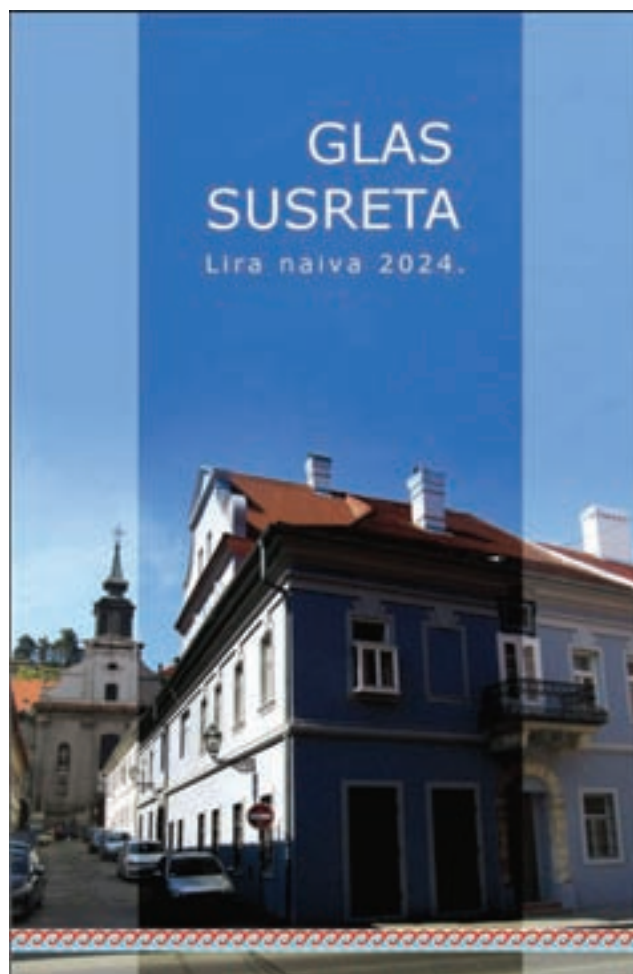
MONOŠTOR – KUDH *Bodrog* organizira tradicionalnu manifestaciju »Sastali se alasi i bečari« u Monoštoru, u subotu, 7. rujna, u dvorišnom prostoru Kuće časnih sestara, s početkom u 18 sati. Konzumacija ribljeg paprikaša za sve sudionike manifestacije bit će upriličena u Domu kulture.

Manifestacija je posvećena očuvanju tradicijskog načina kuhanja ribljeg paprikaša koji je specifičan za prostor Gornjeg Podunavlja. Sastavni dio manifestacije je i populariziranje bečarca kao originalnog šokačkog glazbenog izričaja.

.....

Lira naiva 2024.

PETROVARADIN – Susret hrvatskih pučkih pjesnika pod nazivom *Lira naiva 2024.* bit će održan u nedjelju,

15. rujna, u Petrovaradinu u organizaciji Hrvatske čitaonice i Bunjevačko-šokačke knjižnice *Ivan Kujundžić* pri Katoličkom društvu *Ivan Antunović iz Subotice*. Kako najavljuju organizatori, za susret se priprema nova knjiga izabranih stihova pjesnika koji su poslali svoje pjesme.

Knjiga Nace Zelića *Javna proslava Dužijance od 1968. do 1971. godine u Subotici – Svjedočenje*

Kronika jednog naroda i njegove kulturne nacionalne borbe

»Knjiga progovara kako zbog zauzetosti i angažiranosti autora i njegovih suvremenika prije pet desetljeća, danas imamo jednu reprezentativnu svečanost koja je ujedno i značajan nacionalan kulturni brand i stoga i jedan od najistaknutijih i najprepoznatljivijih markera etnokulturnog identiteta zajednice bunjevačkih Hrvata u Bačkoj«, rekla je Biserka Jaramazović Čurković

Knjiga Nace Zelića *Javna proslava Dužijance od 1968. do 1971. godine u Subotici – Svjedočenje* predstavljena je u subotu, 17. kolovoza, u HKC-u u *Bunjevačko kolo* u Subotici. Promociju je organizirala Udruga bunjevačkih Hrvata *Dužijanica* koje je i njezin nakladnik.

Put nastanka knjige

O knjizi, odnosno ideji da ju tiska UBH *Dužijanica*, kao i o poteškoćama i radostima njezina nastajanja na promociji je govorio direktor spomenute udruge, kao i urednik knjige **Marinko Piuković**.

»Vič. **Andrija Anišić** i ja susreli smo se 2016. godine s Nacom u župi sv. Roka, kada nam je uz svoju novu knjigu donio i prvi primjerak rukopisa ove knjige. Tada su započeli i naši pregovori i dogovori oko njezina objavljivanja. Razgovarali smo o tome u Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata, ponudili rukopis *Hrvatskoj riječi* a u međuvremenu tražili financijska sredstva za njezino objavljivanje. Odlučili smo da knjigu objavi UBH *Dužijanica*, no došla je korona, nismo imali novca i tako se sve odviklo. U proteklom periodu Naco nas je sve više poživirao, a kasnije i njegov sin **Goran**. Razumljivo je to bilo jer je Naco star i bolestan, a želio je što prije vidjeti tu knjigu«, započeo je priču Piuković koji je, vidno emotivno dirnut, uspio pročitati samo mali dio prepiske između Nace, odnosno Gorana i njega putem maila.

Knjiga je konačno objavljena nakon osam godina u čemu im je, kako ističe Piuković, financijski puno pomogao Goran Zelić, te *Rotografika* Subotica koja ju je tiskala pod povoljnijim uvjetima. Kako je dodao, u međuvremenu je dorađivana te dopunjena fotografijama i priložima iz kolekcije **Grge Piukovića** i **Ljudevita Vujkovića Lamića**.

»Obavijestili smo 9. travnja Nacu i Gorana da je knjiga krenula u realizaciju, 17. lipnja je ušla u tisak a 1. srpnja sam im poslao fotografiju gotove knjige. Naco je 3. srpnja držao svoju knjigu u ruci. Neposredno nakon objavljiva-

nja posjetili smo ga u domu za stare u Velikoj Gorici i predali mu prve primjerke njegove knjige. Bio je to dirljiv susret s Nacom koji je teško bolestan i ne može više hodati samostalno«, rekao je Marinko Piuković.

Svjedočenje o utiranju novog (etno)kulturnog puta

Knjigu je predstavila **Biserka Jaramazović Čurković**, profesorica engleskog jezika i autorica više radova iz područja etnologije, koja je napisala i preporuku za nju.

Predstavljajući ukratko sadržaj knjige, koji čini prije svega opis proslava *Dužijance* tijekom navedene četiri godine, odnosno kako je sve krenulo, a također se spominju i ostala događanja od '68. do '72. poput *Velikog prela*, brojnih aktivnosti *Bunjevačkog kola*, izložbi i drugih kulturnih događaja, Jaramazović Čurković je istaknula kako ona predstavlja svojevrsnu kroniku jednog kritičnog razdoblja i jednog naroda te jedne kulturne nacionalne borbe.

»Autor je kao dio lokalne hrvatske intelektualne elite i sam sudjelovao i napose inicirao važna događanja spomenutih godina, kada se unatoč jugoslavenskom komu-

nističkom režimu te njegovoj nasilnoj asimilaciji i represiji, ali ipak uz trenutno dostatan sluh i razum lokalnih vladajućih političara (kako sam autor ističe), postigla ključna revitalizacija proslave *Dužijance*, tj. njezina se proslava izdigla na javnu razinu kojom je objedinjeno njezino dotadašnje crkveno sa svjetovnim obilježavanjem ... Zelić pripovijeda o objektivnim događanjima vezano uz temu iz svojeg sjećanja, u svoje vlastito ime, ali i u ime svog naroda i svojih takoreći kulturnih 'suboraca' – jer je to ujedno i sjećanje našeg naroda na politički kritične godine krajem 60-ih i početkom 70-ih godina 20. stoljeća.»

Ova je knjiga, kako je na koncu istaknula Biserka Jaramazović Čurković, »svjedočenje o utiranju novog (etno) kulturnog puta kojim će kroz narednih pola stoljeća, uz prekide i znatne mijene, kročiti bački Hrvati-Bunjevci«.

»Knjiga progovara kako zbog zauzetosti i angažiranosti autora i njegovih suvremenika prije pet desetljeća danas imamo jednu reprezentativnu svečanost koja je ujedno i značajan nacionalan kulturni brand i stoga i jedan od najistaknutijih i najprepoznatljivijih markera etnokulturnog identiteta zajednice bunjevačkih Hrvata u Bačkoj«, rekla je ona.

O Naci Zeliću

Predsjednik UBH-a *Dužijanica* mons. dr. Andrija Anišić u kratkim je crtama podsjetio na životni put i rad Nace Zelića.

»Rođen je u Subotici 5. listopada 1930. godine. Među ostalim, radio je kao ravnatelj Osmogodišnje škole u Tavankutu (1953./54.), tada škole s hrvatskim nastavnim jezikom, a budući da je etiketiran kao 'kleronacionalist' i da je zbog toga bio 'nepodoban' za rad u školstvu, napustio je službu i preselio se u Zagreb. Nakon povratka u Suboticu, 1958., radio je i kao sudac Sreskog suda i Okružnog suda u Subotici (1961. – 1973.). Zbog nove optužbe da djeluje s 'pozicija hrvatskog nacionalizma' kao član Matice hrvatske u Zagrebu, razriješen je dužnosti suca i ponovno se seli u Zagreb (...) Poznat je kao organizator društvenog života Hrvata Bunjevaca u Subotici. Bio je predsjednik, tajnik i umjetnički voditelj HKPD-a *Matija Gubec* u Tavankutu (1965. – 1972.). Osnivač je i prvi tajnik HKUD-a *Bunjevačko kolo* u Subotici (1970. – 1972.). Inicirao je obnovu i organizirao javnu proslavu žetvenog običaja *Dužijance* (1968. – 1972.), a zaslužan je i za uspješnu obnovu tradicijske proslave *Velikog prela* (1970. i 1971.). Organizirao je izložbu *Bunjevačko ruho* u Etnografskom muzeju u Zagrebu 1983. te sudjelovao u organiziranju izložbe *Iz baštine bačkih Hrvata Bunjevaca*, u istom muzeju 1998. godine. Objavio je brojne članke u različitim novinama i časopisima te knjige: *Protiv zaborava (HKPD Matija Gubec u Tavankutu 1946. – 1996.)*, Zagreb 2000., *Nesto Orčić: monografija*, Subotica 2007., *Hrvatsko proljeće i bački Hrvati*, Subotica 2009., *Publikacije bačkih Hrvata, popis izdanja od 1901. do 2007.*, Zagreb 2009., *Slikovali smo se – stare fotografije*, izvor podataka o bunjevačkoj narodnoj nošnji, Zagreb 2011., s **Petrom Šarčevićem** – *Hrvatska pisana riječ u Bačkoj, Hrestomatija*, Zagreb 2017.«, naveo je, među ostalim, vlč. Anišić.

Ovom je prigodom prikazan i dokumentarni film *Dužijanica* o proslavi ove žetvene svečanosti 1968. i 1969. godine, fotografije sa susreta s Nacom Zelićem u Subotici 2016. te u Zagrebu u povodu objave njegove knjige, a priređena je i izložba na kojoj su se, među ostalim, mogli vidjeti originalni barjak iz '68. te grb *Dužijance* izrađen od slame i vlati žita, plakati iz '68. i '69., fotografije, katalozi koji su pratili proslavu tijekom četiri godine, a sve to iz kolekcije Nace Zelića.

Njegova se najnovija knjiga, po cijeni od 1.000 dinara, može kupiti u uredu UBH-a *Dužijanica*, u dvorištu župe sv. Roka u Subotici, između 9 i 13 sati.

I. Petrekanić Sič

Nebojša Čonkić – Čonta, frontmen *Pekinske patke*

I dalje – panker u sakou starom

U selu Orom u kanjiškoj općini održano je jubilaro, deseto izdanje *Malomfesztivála*. Ovaj sada već ne tako mali festival ugostio je od 8. do 10. kolovoza brojne izvođače iz Engleske, Litve, Češke, Mađarske... ali naravno i brojne izvođače iz Srbije. Posjetitelji su ove godine imali jedinstvenu priliku vidjeti i nekadašnjeg frontmena *Pekinske patke*, Profesora Čontu (kako glasi umjetničko ime **Nebojše Čonkića**) poslije 12 godina ponovo na pozornici.

Podsjećanja radi, novosadski sastav *Pekinska patka* osnovan je 1978. godine i smatraju se začetnicima punka i post punka na području Srbije. Izdali su dva albuma za zagrebački *Jugoton*, ali je bitno napomenuti kako je njihov prvi objavljeni singl *Biti ružan, pametan i mlad/ Bela šljiva* bio u potpunosti rasprodan, što je otvorilo vrata za gomilu mladih novonastalih jugoslavenskih grupa na početku osamdesetih. Iako kratkog vijeka, njihov utjecaj je samo rastao tijekom godina. Danas jedan prolaz u centru Novog Sada nosi naziv po njima.

Dvije Patke

Za početak, morali smo razjasniti zašto ovaj put nastupaju na festivalu pod imenom *Profesor Čonta i Patka*, a ne pod originalnim imenom po kojem ih znaju širom bivše Jugoslavije.

»To je malo kompleksna stvar, ali svodi se na to kako je moj bivši drug i originalni gitarist grupe **Sreta** uspio na neki način, praktično preoteti ime u svoju korist. Mi smo se tužili neke tri do četiri godine. Ja ga nisam tužio jer sam htio da ime bude samo na mene, ja nisam htio da ono bude samo na njega što ima nekog smisla. Nažalost, izgubili smo, sud je donio konačnu odluku da pravo na ime ima samo on. To je težak nonsens i nema veze s pravdom. Ne znam na osnovu kojih parametara je donesena odluka, ne smijem niti reći što mislim, ali nema veze. Po meni, odluka je katastrofa i zbog toga ja više ne mogu koristiti ime grupe koju smo stvorili zajedno Sreta i ja, a ime benda sam dao upravo ja. Međutim, što je tu je, valjda se još uvijek netko sjeća Profesora Čonte. Htjeli smo se iz fazona nazvati *Šangajska guška*, iako je dobra fora, bojim se kako mnogi ne bi shvatili o čemu se radi, tako da od sada nastupamo pod imenom Profesor Čonta i Patka«, priča Čonta.

Drugim riječima, trenutno postoje dvije *Patke*: ona koja nosi originalno ime i ima samo jednog originalnog člana i ova druga Čontina u kojoj svira nekoliko članova koji su zapravo bili u bendu i u osamdesetima i svirali na originalnim snimkama.

»Ova postava je praktično svirala koncerte od 2010. do 2012. godine kao *Pekinska patka*, znači *Koncert*

godine u Novom Sadu, *Taksirat festival* u Skoplju, *Beer festival* u Beogradu i nekoliko koncerata u Zagrebu. U postavi su **don Bale** na gitari, na bubnjevima je **Robi Radić** i umjesto originalnog basista **Mareta**, koji nam jako fali jer je jako dobar za organizaciju i savjete, ali zbog zdravstvenih razloga ne može nastupati na bini, imamo novog basista, a to je **Marko** zvani **Ramone Banović**, on je svirao u *Generaciji bez budućnosti* i u još nekoliko bendova i nije klinac«, ističe Čonta.

Kad proradi inat

Prošlo je mnogo godina od posljednjeg nastupa ovog benda, a Čonta precizira – prošlo je 12 godina otkako je posljednji put dijelio binu s *Patkom*. Kaže kako su ga dva razloga natjerala da ponovno okupi bend.

»Mislim kako me je izvukao malo inat, malo želja da покаžemo kako smo daleko bolji bend nego ovaj drugi i kako smo daleko autentičniji. Možda nismo daleko bolji, ali daleko autentičniji je prava riječ i ovo je prava stvar. Razmatrali smo mogućnost da se nazovemo Profesor Čonta i Prava Patka, odustali smo od toga, ali u suštini zna se što mislimo. Druga stvar, ja nisam više mlad! (smijeh). Ako ne sada, onda kad? Mora sad, inače je gotovo. Za večeras smo spremili stvari s oba naša albuma, znači i s *Plitke poezije* i sa *Straha od monotonije*, ali akcent će biti na pankerskim hitovima, radit ćemo tri pjesme s *Monotonije* i naša dva posljednja singla koja smo snimili u ovoj postavi.«

Radosna vijest za sve one koji nisu znali ili nisu uspjeli uhvatiti nastup u Oromu, Čonta otkriva kako se bend već aktivno priprema za sljedeću koncertnu sezonu.

»Planiramo koncerte za kraj godine, znači studeni i početak prosinca i definitivno cijelu sljedeću sezonu, od svibnja do rujna, bit ćemo aktivni cijeli ljetni period. Nastojat ćemo da ne nastupamo samo po Srbiji i Vojvodini, već i da malo obiđemo i okolinu. Nadam se kako ćemo sve zamišljeno i ostvariti. Ovog ljeta samo nastupamo u Oromu iz nekoliko razloga. Kao prvo, promijenili smo ključnog člana benda i doveli smo novog; kao drugo ja nisam znao kako ću pjevati, kako ćemo mi uopće zvučati skupa. Zato smo odlučili da bude jedan koncert, pa što bude! Međutim, na probama smo zvučali dosta dobro, zapravo zvučali smo mnogo bolje nego što sam očekivao i eto tu smo gdje smo, daj Bože da nastavimo i da nas mogu čuti i vidjeti svi oni koji vole punk iz 70-ih i 80-ih«, kaže Čonta.

»To je mlad čovjek!«

Posljednji značajan koncert *Patka* je imala '81. u Zagrebu, kada su nastupali rame uz rame s *Ribljom čorbom*, *Priljavim kazalištem*, *Haustorom* i *Parnim valjkom*, što dovoljno govori koliko su bili popularni u tom trenutku. Čonta

**»Poruka mladima je
ne gledaj non-stop u
telefon, nego slušaj
punk i novi val!«**

kaže kako je svjestan utjecaja koji je ostavio njegov bend.

»Ja volim reći: prvi punk bend na pravoslavnom teritoriju. U dosta kasnijih bendova sam prepoznao naš utjecaj, prvenstveno novosadskih bendova, ali i šire. Utjecaj naša oba albuma i po meni, time se dovodimo u neku ravan, naravno na jugoslavenskom nivou, s čuvenom engleskom grupom *Joy Division*. Oni nisu prodali mnogo ploča, ali njihov utjecaj je ogroman i kasnije se valorizirao. Isti ili sličan slučaj je i s *Pekinškom patkom*.«

Profesor Čonta kaže kako za njega postoji više »najomiljenijih« koncerata, ali kako se jedan izdvaja u sjećanju.

»Možda onaj na rukometnom stadionu u Novom Sadu u listopadu 1980. godine. Kiša je počinjala i prestajala nekoliko puta, mi smo jako dobro svirali i mislim kako su fanovi baš uživali. To mi je jedno od dražih sjećanja.«

Interesantno je spomenuti kako je titula profesor u umjetničkom imenu Profesora Čonte, zapravo, njegovo pravo zvanje. Sve vrijeme dok je bio u *Patki* Čonta je radio kao profesor Elektrotehničke škole u Novom Sadu.

»Različite su bile reakcije. Inicijalno, reagirali su fantastično – 'To je mlad čovjek! Povezuje se s omladinom i svira rock and roll'. I slične stvari, nisu oni imali pojma što je punk. Ja sam u to doba još dobro igrao nogomet, igrali smo kolege i ja skupa na prvenstvu škole. Dok se jednog dana političke strukture nisu umiješale. Pretpostavljam kako je to bilo djelo Općinskog komiteta Saveza komunista ili tako nešto, direktor je dobio direktivu »da me malo obuzda«. Od tada su počeli priređivati mi smicalice, ali prije toga je bilo izvanredno. *Patka* je prekinula s radom kada sam otišao u vojsku ljeta 1981. godine i nisu nastupali sve do povratničkog koncerta 2008. godine. U međuvremenu, radio sam kao inženjer u tvornici kablova, poslije sam radio u računarskom centru u *Dunav – Tisa – Dunav* i nakon toga sam ponovo

postao profesor u Elektrotehničkoj, ali sada kao profesor računarskog predmeta i onda sam 1994. otišao u Kanadu«, govori Čonta.

U Kanadi, kako kaže, trebalo je vremena za prilagođavanje, ali na kraju Čonta je ponovno postao profesor, ali ovaj put na kanadskom državnom koledžu Seneka.

»Bilo mi je dosta i Miloševića i cijele te ratne psihoze, bilo mi je dosta svega, nakupilo se u meni jednostavno. U Kanadi sam neko vrijeme radio kao programer, kako bih na kraju ponovo postao profesor. Predajem bazu podataka i radim još uvijek, s tim što sam pred mirovinom. Rijetko tko sazna da sam 'poznat' tamo negdje na Balkanu, a to je zato što su većina mojih studenata Kinezi i Hindusi i oni ni ne znaju da punk postoji.«

Kako priznaje, ne sluša nove punk bendove, ali zvuk gitare je i dalje ono što ga privlači i uvijek traga za novim, interesantnim bendovima.

»Slušam dosta, recimo *The War On Drugs*. Oni nisu mladi, ali su jako dobar bend i relativno su novi. Ne znam znaš li ovaj bend koji imam na majici *Band of Horses*? Da? Pazi taj alternativni country, to po meni spašava muziku. Zašto? Kao prvo, taj alternativni country nije country, to je sasvim nešto drugo i to je fantastična muzika jer moraju biti gitare! Ne možeš s klavijaturama u te vode! Zbog toga to volim. Isto je i s pankom, pa i s metalom koji zapravo ne slušam, ali ti pravci imaju gitare u prvom planu. Jednostavno, ne volim te klavijature i ritam mašine, ne znam, mene to ne uzbuđuje«, govori Čonta.

Za kraj razgovora zatražili smo od profesora da pošalje poruku za mlade, što je Čonta rado učinio: »Poruka mladima je da ne gledaju non-stop u telefon, nego da slušaju punk i novi val!«

I. B.

Odgajanje vlastitog kadra

Četvrti Ljetni oratorij u Monoštoru održan je od 19. do 22. kolovoza i okupio je oko 50 sudionika i desetak animatora Subotičkog oratorija. Prilika je ovo za djecu u Monoštoru da kroz četiri dana, osim druženja i upoznavanja jedni drugih, provedu slobodno vrijeme na kvalitetan i poučan način.

»U Monoštoru nema puno ovakvih prilika i zaista me raduje da se odazvao lijepi broj djece. Znamo da u ovome mjestu ima puno katolika i Hrvata, ali isto tako na oratorij su pozvani i svi oni koji žele doći, bez obzira na nacionalnu pripadnost. Ono što me posebno raduje jeste što je ove godine osnovnu školu završila jedna izuzetno aktivna skupina mladih i oni su sada predanimatori u Monoštoru. Želja nam je i njih uključiti u ovu priču i obučiti, kako bi uz stalnu podršku animatora Subotičkog oratorija imali i svoj vlastiti kadar«, priča **Nataša Francuz** koja je, uz voditeljicu Subotičkog oratorija **Vedranu Cvi-jin**, koordinatorka iz župe sv. Petra i Pavla u Monoštoru.

Za ovu prigodu Mjesna zajednica Monoštor ustupila je djeci i mladima prostor *Eko kapm* na *Doli* koji je po riječima Nataše Francuz prilagođen djeci i potrebama oratorija.

Tijekom ova četiri dana održane su brojne kreativne radionice, glazbena radionica, duhovna, plesna, a imali su i svima najdraži »vodeni dan«.

Prvog dana imali su priliku pogledati skeč i poslušati kratko predavanje o stvaranju svijeta i zašto nas je Bog stvorio baš muškarcima i ženama, nakon čega su na tu temu razgovarali u skupinama. U istom duhu su nastavljene duhovne radionice i narednih dana, te su teme koje

su obrađivane bile: dostojanstvo muškarca i žene; poziv na brak, svećeništvo ili redovništvo; primjer majke i oca; ženski i muški identitet; sveci...

U organizaciju Oratorija u Monoštoru uključeno je i mjesno društvo KUDH Bodrog koje je i ove godine pomoglo u skladu sa svojim mogućnostima i zalaganjem pojedinaca. Uz njih, tu je i udruga mladih KROV koja je zahvaljujući projektu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske osigurala financijska sredstva za održavanje Oratorija u Monoštoru, kao i brojni pojedinci.

Ljetni oratorij u Monoštoru završen je svetom misom u mjesnoj crkvi svetih Petra i Pavla, a organizatori najavljuju kako će se nastaviti u istom duhu, te će uz subotnje biti organiziran i *Zimski oratorij*.

Ž. V.

Bunaričko proštenje

Događanja u narednom periodu na biskupijskom svetišću Gospe od Suza na Bunariću:

22. kolovoza – Prvi dan trodnevnice
– u 18.30 krunica, u 19 sati sveta misa

23. kolovoza – Drugi dan trodnevnice
– u 18.30 krunica, u 19 sati sveta misa

24. kolovoza – Treći dan trodnevnice
– u 19 sati je pokorničko bogoslužje (prilika za svetu ispovijed)

– 20.45 sati procesija sa svijećama

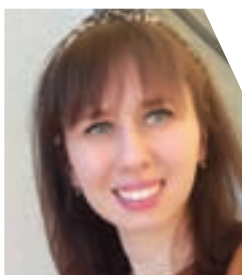
– 21.30 sati sveta misa

25. kolovoza – Proštenje, raspored svetih misa je sljedeći: 6.30 – sveta misa; u 8 sati biskupska sveta misa na mađarskom jeziku, predvodi je subotički biskup **Franjo Fazekas**; u 10 sati biskupska sveta misa na hrvatskom jeziku, predvodi je krčki biskup mons. **Ivica Petanjak**; u 16 sati sveta misa za bolesnike i djelatnike Caritasa.

.....

Duhovna obnova za djevojke

Sestre dominikanke Kongregacije Svetih Anđela čuvara organiziraju duhovnu obnovu za djevojke (16 – 28 godina) u periodu od 13. do 15. rujna u samostanu sv. Dominika u Subotici. Duhovnu obnovu vodit će sestre dominikanke, a prijave i svi detalji bit će objavljeni 1. rujna na njihovoj Facebook stranici i stranici Subotičke biskupije.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Ići za Isusom

Još od Isusovog vremena mnogi su željeli ići za njim i biti njegovi učenici, ali su ipak odustajali i odlazili. I danas je jednako, ali ne zato jer Isus ne želi ljude, nego ljudi ne žele Isusa. Žele biti njegovi učenici, ali se ne daju poučiti, žele ga slijediti, a opet ići putem koji sami biraju; žele ga ukalupiti u svoja očekivanja i svoje predodžbe o njemu. A budući da to tako ne može, onda ga mnogi napuštaju. Iako mislimo da mi nismo takvi i da se nama tako nešto ne može dogoditi, ipak moramo biti oprezni, kako se ne bismo prevarili, pa udaljili od Krista, a da nismo to ni primijetili.

Tvrda besjeda

Na početku Isusovog javnog djelovanja mnoge je privuklo njegovo naučavanje, pa su masovno dolazili k njemu. Među mnoštvom koje mu se priključilo, neki su to učinili srcem, a neki kolebljivo. No, nastupilo je vrijeme kušnje, kada je postalo jasno kakva je prava priroda onoga što Isus naučava, te se broj onih koji su ga slijedili počeo smanjivati. Odvojili su se istinski učenici od onih površnih, oni koji su u njemu prepoznali ono božansko što je u sebi imao, od onih koji su za njim krenuli potaknuti pogrešnim motivima. Mnogi su mu se divili i dolazili ga slušati, ali ubrzo je postalo jasno da se ne može ići za njim tek tako, bez razmišljanja; da ono što o sebi tvrdi i što od sljedbenika zahtijeva traži opredjeljenje. Pa tako sada i oni koji su išli za njim mrmljaju protiv njega, nazivajući njegov govor »tvrdom besjedom« (Iv 6,60). To čine svi oni koji su pošli za Isusom ne razmisliši što to sve podrazumijeva. A Isusova besjeda nije za njih tvrda jer je ne razumiju, nego jer ju je teško u život provesti. O onome što nisu razumjeli nisu toliko ni razmišljali, njih je mučilo ono što razumiju, ali im je to suviše teško slijediti.

A Isus, Božji Sin, zna čitati ljudska srca i zna što je u njegovim sljedbenicima, pa tako zna i da mrmljaju i da im je teško slijediti ono što on naučava. Zna da su ih privukli različiti razlozi i da zato ne mogu svi ostati uz njega. Samo onaj koji vjeruje može nasljedovati njegov nauk, samo za takvog učenika ono što on govori nije tvrda besjeda.

Kanite li otići?

I danas je tako. Mnogi krenu za Kristom, bez puno promišljanja o onome što znači biti njegov učenik. A onda, kada nastupi vrijeme kušnje, tvrda im je besjeda ono što Isus naučava. Jer, nije lako biti kršćanin. To podrazumijeva određeni stil života, često nepopularan; to podrazumijeva ponekad prihvatiti etikete koje nitko ne želi, znači ponekad i boriti se protiv samoga sebe i pobijediti svoje mane i loše sklonosti. Teške su to borbe i teško je živjeti suprotno društvenim strujanjima. »A ipak, ima ih među vama koji ne vjeruju.« Jer znao je Isus od početka koji su oni što ne vjeruju i tko je onaj koji će ga izdati. I doda: »Zato sam vam i rekao da nitko ne može doći k meni ako mu nije dano od Oca« (Iv 6, 64-65). Ima i među današnjim učenicima onih koji ne vjeruju, koji dolaze k njemu s pogrešnim očekivanjima, koji spasenje shvaćaju suviše ovozemaljski, kao nekad Židovi. A živjeti kao Kristov učenik može samo netko tko u vjeri pronalazi čvrsto uporište. Dakle, samo onaj kome je to dano od Oca, kao što Isus kaže. Od Boga dolazi sva naša snaga, naša odlučnost i ustrajnost da nastavimo hoditi za Kristom.

»Da možda i vi ne kanite otići?« (Iv 6,67), pita Isus Dvanaestoricu. A oni ostaju, jer vide u njemu Mesiju, Sina Božjega. Pita on i nas kanimo li otići. Odgovor svatko daje u svome srcu, a pokazuje načinom svoga života.

Vesna Čović i Helena Štrbo, kolekcionarke bunjevačke narodne nošnje

Staro naslijedile, novo sašile

Samo ove godine obukle su gotovo 200 osoba za Takmičenje risara, seoske dužijance i središnju gradsku. I ne samo obukle, one pripremaju i peglaju svu tu nošnju cijelo ljeto!

Je li *Dužijanica* najljepša manifestacija bunjevačkih Hrvata teško je dokazati, ali ono što je nesporno je to da je u njezinu organizaciju uključeno daleko više ljudi od bilo kojeg drugog događaja. Među brojnim entuzijastima i ljubiteljima narodnih običaja izdvajaju se **Vesna Čović** i **Helena Štrbo**, majka i kćerka iz Subotice koje svoju ljubav prema bunjevačkoj nošnji šire tako što ju oblače za svaku *Dužijancu* kao i brojnu drugu djecu i mlade, za sve događaje vezane za ovu manifestaciju. Oblače isključivo svoju nošnju, koje imaju pozamašan broj i dijapazon vrsta i veličina.

Samo ove godine obukle su gotovo 200 osoba za *Takmičenje risara*, seoske *dužijance* i središnju gradsku. I ne samo obukle, one pripremaju i peglaju svu tu nošnju cijelo ljeto! Navode kako to vole i kad god ih netko upita za nošnju, svima kažu: »Imamo, dođi«.

Otunčica stara 120 godina

Ljubav prema nošnji i jednoj i drugoj rodila se u prvim godinama života, kada su je i prvi puta nosile; s tri i pol i četiri godine. Od tada im je, kažu, teško zamisliti *Duži-*

jancu a da nisu u bunjevačkoj nošnji. Pedesetogodišnja Vesna ističe da se do sada nije obukla samo na tri *Dužijance*, ne računajući prvih nekoliko kada je bila beba te da u mladosti nije išla niti na more kako bi se mogla obući i za đurđinsku (odakle je rodom) i za gradsku. Ističe da je najviše voljela nositi tamnoplavu obiteljsku otunčicu na koju je i danas veoma ponosna i zahvalna precima što su joj ju ostavili.

»Tu otunčicu čuvam više od svega, nažalost više se ne može nositi, materijal se od starosti raspada, ali ju jako čuvam. Stara je 120 godina i to je najstarija obiteljska nošnja koju imamo. Naslijedila sam je s mamine strane, od obitelji **Stipić**, prdačno **Švabovih**«, priča Vesna.

Da nesebično daje svoju nošnju drugima Vesna je naučila od svoje mame **Ivanke Čović** i majke **Marte Stipić**.

»Majka Marta je na salašu u Đurđinu puno njih oblačila u nošnju za *Dužijancu* i davala im svoju. Jako je to voljela, što je prenijela i na moju mamu, a ona na mene. Mama kad se udala i došla u grad, isto je tako oblačila druge, rodbinu i iz naše kuće je uvijek išlo bar 20-ak mladih u narodnoj nošnji na *Dužijancu*. Pomagala sam joj i ja u svemu tome, kao što meni sad pomaže Helena i tako

se ta ljubav prenosi s koljena na koljeno kod nas. Mama sad ima 80 godina i više ne može peglati i šivati, ali i dalje nas gleda kako radimo – i kritizira«, smije se Vesna.

»Ne planiramo stati«

Kolika je ljubav prema nošnji u ovoj obitelji, dokazuje činjenica da su Vesna i Helena sada ozbiljne kolekcionarke bunjevačke narodne nošnje. Kažu, mogu obući odjednom preko 80 osoba. Imaju nošnju svih vrsta i veličina, i muške i ženske.

Najstarije i najvrjednije su naslijedile od obitelji, dio starog što imaju su i kupile, a sada već kažu kako imaju puno i nove nošnje jer svake godine nešto sašiju, i ne planiraju stati.

»Nošnju sam naslijedila od obitelji Stipić, Čović, Bajić, Skenderović, Jaramazović i Šarčević. Imam veliku familiju. Kod nas se ništa ne baca, svaki komad starog materijala iskoristimo za nešto. Na primjer, od bakinog vjenčanog ruha smo napravili muški prsluk. Prije je mama šivala dok je mogla, a sada imamo krojačicu koju plaćamo. Helena je prije nekoliko godina kupila od jednog Subotičanina suknju i pregaču od prave lionske svile koja je s kraja XIX. stoljeća. Puno ju je platila, ali to za nas nema cijenu. Stalno nešto 'cunjamo', svake nedjelje idem na Buvljak i tražim stare materijale, stare jastučnice, stare marame itd.«, kaže Vesna i dodaje kako svaka njihova nošnja ima svoju priču.

»Velika želja mi je bila da imam ćurdiju po modelu kakvu su nosile moja mama i teta na *Dužijanci* '70. kada je povorka išla od Hipodroma. Tada su za njih šivene dvije ćurdije koje se čuvaju u *Bunjevačkom kolu*, a ja imam svoju kod kuće. Njezina izrada je trajala četiri godine, što zbog organizacije što zbog financija, trebala sam nabaviti lisiče krzno, doći do krojača u Kuli itd. Imamo i puno starog šlinga koji su šlingale još moje pramajke kada su sebi pravile štafir već s 12-13 godina. Bez obzira na konfiskaciju, to je ostalo u našoj obitelji, što mi je jako drago«, ističe Vesna.

Opus nošnji

U svojoj kolekciji Vesna i Helena imaju od ručnih radova nošnju sa šlingom, toledom i zlatovezom; kompletne svilu, otunčice, prsluke, ćurdiju, sefire, pikete, kanfase i paje, što je sve za žene. Za muškarce imaju kažu sve, od šešira, košulja, prsluka svilenih – radnih, čakšira, gaća, čizama pa do šalova i zimskih kaputa.

Koliki je opus bunjevačkih nošnji Vesne i Helene govori činjenica o mjestu gdje ju skladište.

»Imamo tri garderobna ormara od po 3,5 m koji su puni nošnje, dva dolafa s po četiri ladice pune nošnje, dva ogromna metalna kovčega koji su puni bijeloga, gaća, košulja, podsuknji i još jedan ormar zimske nošnje, kaputa itd.«, priča Vesna.

Ipak, Helena navodi kako pored svega što imaju, uvijek nađe nešto što joj fali.

»Gledam stare fotografije ili knjige gdje su slike nošnji i kada vidim da nešto nemamo, potrudimo se da nabavimo ili sašijemo. Tako smo nedavno majka Ivanka i ja kompletirale sukno s punim vezom koje mi je dala jedna stara žena. Trebalo nam je četiri mjeseca da to uradimo, a vezle smo naizmjenično. Jako mi je drago što sam kupila staru lionsku suknju i keceljac i velika mi je želja da nađem i gornji dio pa da imam komplet lionsku svilu – to mi sad nedostaje«, priča Helena.

Iako su *dužijance* prošle, kod Vesne i Helene već se kuju planovi za sljedeću godinu. Pokazuju nam nove materijale koje su kupile te planiraju što sve mogu sašiti s njima.

»U planu nam je da šijemo dječje cicove. Općenito, nedostaje dječje nošnje, a oni se tako vole oblačiti. Nedostaje i nošnji za krupnije žene, što također želimo nadomjestiti novosašivenim ručicama. Ove godine smo također već sašili nekoliko komada nošnje. Izdvojila bih haljinu za bajmačku bandašicu na koju je stavljen i zlatovez. To je sad kod nas i rado ćemo posuditi i nagodinu kome god bude trebalo«, kaže Vesna.

J. D. B.

O prezimenima bačkih Hrvata (LXXXVII.)

Šišković

Prezime **Šišković** javlja se u Subotici i Somboru. Nije isključeno da je riječ o istom rodu. Međutim, najpoznatiji nositelji prezimena bili su predstavnici aristokratske obitelji, koja je živjela u Segedinu koncem 17. i početkom 18. stoljeća. Brojni istraživači otkrivali su poneku pojedinost o obitelji, koja je obilježila povijest Segedina i Čongradske županije. Među njima su **János Reizner**, koji je napisao višetomnu monografiju o povijesti Segedina, te **Josip Vojnić od Bajše**, koji je sakupio neke neobjavljene izvore, koji bacaju svjetlost na povijest obitelji Šišković. Posljedično, podaci o segedinskim Šiškovićima leže rasuti po raznim publikacijama i rukopisima. Većinu raspoloživih podataka sakupili su i prezentirali **Ladislav Heka** (*Dalmatini (Bunjevci) u slobodnim kraljevskim gradovima Segedinu i Subotici*) i **Milan Stepanović** (*Plemićke porodice bačkih Bunjevaca*).

Andrija Šišković

Segedinski Šišković su podrijetlom iz Varaždinske županije. U Segedin su se preselili koncem 17. stoljeća. **Andrija i Luka Šišković** se javljaju 1702. kao kupci kuće, koja je pripadala husaru **Mihályu Patakiju**. Luka se poslom preselio u Njitransku županiju (danas Slovačka), a Andrija je ostao u Segedinu i stekao veliki ugled. Oko 1706. upisan je kao krznar. Godine 1712. postao je segedinski senator. U dva navrata je bio izaslanik grada u ugarskom saboru u Požunu (1712. i 1715.). Prema jednoj zabilješci o obrazovanosti segedinskih senatora, Andrija je slabo znao latinski, ali je znao njemački, mađarski i »racki« (hrvatski) i usmeno, ali i pismeno (*cum scriptura optime*). U to vrijeme je i trgovao stokom. U kolovožu 1717. segedinski Senat ga je kaznio zbog »podsticanja razdora i rada protiv interesa grada«. Suspendirao mu je članstvo i simbolično osudio na osam dana zatvora. Navodno, Andrija je dostavio čanadskom biskupu i kumanskoj zajednici neke povjerljive dokumente. Također, 1718. Andrija je protiv volje većine senata podržao interese njemačke zajednice. Štoviše, i sam se izjasnio kao Nijemac. Senat ga je tom prilikom zatvorio. Upravo u to vrijeme habsburški car **Karlo VI.** je izdao u Beču ugarsko plemstvo Andriji Šiškoviću, njegovoj supruzi **Mariji Šarac**, njihovim sinovima, **Franji-Antunu** i **Franji-Filipu**, te kćerkama **Katarini** i **Luciji** (14. VII. 1718.). Čongradska

županija je priznala i objavila tu povelju na svojoj skupštini 1720. Tek 1731. Andrija je ponovno izabran za gradskog senatora. Također je ušao u strukturu Čongradske županije. Početkom 1734. izabran je za županijskog zakletnika. Umro je 12. VI. 1740. u 72. godini života. Interesantno je da je bio svjedok (kum) na vjenčanju **Gergelya Temesvárija** u Subotici (23. VI. 1737.). Njegovo prezime je tu upisano kao Sciscovich.

Andrija i Agneza Šišković

Andrijin sin Franjo Antun obnašao je razne dužnosti u prekotisanskom okrugu (istočna Mađarska). Školovao se u Đerskoj isusovačkoj gimnaziji. Bio je između ostalog prisjednik (assessor) Sudbenog stola gorespomenutog okruga. Njegova sestra **Agneza** udala se za Subotičanina **Nikolu Guganovića** iz plemenite obitelji Gudanovića. Agneza je često pisala svom bratu. U zbirci rukopisa Josipa Vojnića od Bajše ostalo je sačuvano više prijepisa njenih pisama. Pisma bacaju svjetlost na prilike kako u obitelji Šišković, tako i u Subotici. Agneza primjerice piše 30. I. 1766. svom bratu: »Nemoguće je da ne napravimo grešku u kojoj mađarskoj riječi, s obzirom na to da ovdje (u Subotici – primj. V. N.) živi više Dalmatinaca nego Mađara, pa stoga više koristimo dalmatinske riječi nego mađarske«. Dalje piše: »Dajem na znanje mom bratu to da nismo zaboravili mađarski jezik. I ja, i moj suprug, i moja deca, svi ga znamo...«.

Josip Šišković

Andrija je imao još dvojicu sinova. **Franjo Filip** je bio redovnik reda sv. Franje iz Paole u Pečuju. **Josip Šišković** (1719. – 1783.), najmlađi Andrijin sin, također je dobio visoko obrazovanje. Školovao se u Požunskoj isusovačkoj gimnaziji. Međutim, posvetio se vojnoj karijeri. Sudjelovao je u gotovo svim ratovima koje je Habsburška monarhija vodila tijekom 18. stoljeća: Austrijsko-turskom ratu (1737. – 1739.) i Ratu za austrijsko naslijeđe (1740. – 1748.) i Sedmogodišnjem ratu (1756. – 1763.). Uznapredovao je sve do čina feldmaršala-lajtnanta. Zapažena je bila njegova uloga u bitci kod Kolina (u Češkoj) u kojoj su se borili Austrijanci i Prusi 18. V. 1757. Iako je ranjen u bitci, ostao je na bojištu do samog kraja. Godine 1762. povjerena mu je 37. pješačka pukovnija, koja je prozvana po njemu. U ovoj pukovnij služio je kratko i grof **János Fekete**, mađarski pjesnik. Godine 1763. Josip Šišković je imenovan za člana Dvorskog ratnog vijeća (Ministarstva za vojsku). **Grgur Peštalj** mu je posvetio šest stihova svog spjeva: »Sve nadhodi Šišković delija, / Kako Turci vele begberlija; / On za svoje u vojski vridnosti, / I na boju mloge razumnosti, / Posta knezom, Vojvoda nazva se, / I Ban Pemske privridni prozva se«.

Bela lađa

Jedan od najčuvenijih poslijeratnih subotičkih restorana svakako je bila *Bela lađa*, iako su je mnogi zbog svoje noćne aktivnosti nazivali i kavanom. Ne ulazeći u precizne definicije i različitosti između ova dva ugostiteljska pojma, ovaj restoran – kavana, vrlo egzotičnog imena za grad u središtu bačke ravnice, bio je na svakodnevnoj usluzi svojim gostima nekoliko desetljeća. Stariji Subotičani će se prisjetiti svojih davnašnjih posjeta *Beloj lađi*, a mnogima koji su tek bili došli i doselili je obrok, u ovom restoranu kako je to na izlozima bilo označeno na oba govorna jezika (srpskohrvatski i mađarski), bio prvi koji su pojeli u novoj životnoj sredini.

Zahvaljujući **Franji Romiću**, upravitelju (poslovođi) *Bele lađe*, na početku osamdesetih godina prošloga vijeka, u prilici smo detaljnije saznati i priču o jednom pomalo specifičnom gradskom restoranu.

»Nepune četiri godine (od 1981. do polovine 1985.) radio sam kao poslovođa u čuvenoj *Beloj lađi*, koja je u to vrijeme bila dio Ugostiteljsko turističke radne organizacije (UTRO) *Palić*. U to vrijeme ovaj ugostiteljski objekt je radio istovremeno kao restoran, express restoran i kavana. Naime, tijekom dana, u prijedopodnevnom satima je to bio express restoran, kuharice su počinjale s radom već od ranog jutra (četiri sata) i dva sata kasnije bilo je otvaranje i mogla su se jesti topla kuhana jela. Naši redoviti prijedopodnevni gosti su mahom bili trgovci iz gradskih prodavaonica i ja sam zbog toga veliki akcent stavljao upravo na pripremanje standardnih domaćih jela koja se jedu 'kašikom'. U redovitoj dnevnoj ponudi je bio naš glasoviti grah (čorbast ili gust) s faširima i kobasicama, škembići, gulaš, paprikaši i sl., a postojala je i tzv. dnevna ponuda u kojoj bi bilo istaknuto pojedino jelo (npr. musaka). Gosti su, na početku 'linije' uzimali poslužavnik i pribor za jelo i samostalno birali jela koja su se nalazila u ponudi express restorana, kruh, salate i slastice i potom na blagajni plaćali svoju narudžbu. *Bela lađa* je, kako bi se to danas kazalo, kao restoran brze hrane radila svakoga

dana od 6 do 18 sati navečer, a potom bi se 'transformirala' u kavanu s restoranskom i glazbenom ponudom koja je, ovisno o gostima, znala raditi i do kasnih noćnih sati. Moram napomenuti kako je i tijekom dana, negdje od 11 sati, radio i zasebni dio tzv. a la carte restoranske ponude, tj. gosti su mogli poručivati i jela iz proširene ponude (roštilj, pečenje, i sl.). I tako svakoga dana, izuzev srijede kada se radilo po skraćenom radnom vremenu do 21 sat. Osim gostiju koji su hranu konzumirali u našem objektu, bilo je i puno naših konzumenata koji su dolazili po hranu u popularnim 'ručkonosama' i nosili je doma. Porcije su bile bogate (npr. za dvije osobe bilo je dovoljno i za treću), a kada se nosila hrana iz expressa, onda su cijene bile znatno niže (umanjene za vrijednost restoranske usluge). Ta pogodnost je posebice odgovarala slabije stojećim i starijim sugrađanima, pa su se mnoge subotičke obitelji prehranjivale toplim obrokom iz *Bele lađe*. Kapacitet restorana – kavane je bio osamdeset sjedećih mjesta, a tijekom udarnih dana vikenda (petak-nedjelja) tražio se stolac više. Bili smo otvoreni za sve vrste proslava, manjih ili većih, a redovito se i dočekivala Nova godina uz bogatu prigodnu gastronomsku ponudu. Glazba je bila izuzetno važan činitelj kavanske ponude i na poslovođama je bila teška zadaća pronalazjenja i angažiranja kvalitetnih izvođača. Jer dobra glazba je uvelike utjecala i na dobro poslovanje. U *Beloj lađi* su svirali najpoznatiji subotički glazbenici onoga vremena (**Todorova banda**, **Miloševa banda**, **Nestor Gabrić** i dr.)«, priča Franjo Romić.

Zanimljivo je istaknuti kako je *Bela lađa* imala i svoje 'ekspoziture', tzv. eksterne objekte koji su poslovali u sklopu *Autoopreme* u Aleksandrovu, policijske postaje u Ulici Matije Gupca, kantina SUP-a i objekt u Lenjinovom parku.

Neki od poznatijih poslovođa *Bele lađe*, iz starijih vremena, bili su **Josip Čović** i **Ljubo Pejović**.

D. P.

Etnokamp Hrvatske čitaonice

Pet dana koji prebrzo prođu

Završen je još jedan *Etnokamp* Hrvatske čitaonice, koji je održan od 12. do 16. kolovoza, a koji je okupio 110 djece i 80 volontera.

Ovaj 17. *Etnokamp* bio je pomalo neobičan, ne zbog velikog broja djece ili animatora, niti zbog toga što se i ove godine tražilo mjesto više, nego zbog teme koja ga je

učinila posebnim – *disnotor* i *prelo*. Zapravo nije čak ni tema neobična, nego je neobično godišnje doba, jer tko još pravi *disnotor* (kolinje) i *prelo* u kolovozu?

Kako su djeca rekla, u *Etnokampu* je sve moguće, a o tome govori i predsjednica Hrvatske čitaonice **Bernadica Ivanković**:

»Kada imate sklop ljudi punih energije, koji nikada ne kažu da je nešto nemoguće, nego hajdemo vidjeti kako to možemo uraditi, onda možemo i u kolovozu napraviti *disnotor*. Nakon niza raznih pomalo

zaboravljenih tema koje smo ranijih godina obradili, odabrali smo ovu temu za koju vjerujemo da nije dovoljno djeci predstavljena tijekom godine, a mogli bismo reći i da je dobar dio ovoga već zaboravljen«.

Ovogodišnji kamp nije samo po tome poseban, nego, kako je istaknula Bernadica Ivanković, i po brojnim drugim radionicama.

»Ono što bih također voljela izdvojiti kao posebnost u ovogodišnjem *Etnokampu* jeste da smo zahvaljujući projektu Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije Republike Hrvatske u Programu prekogranične suradnje kroz projekt 'Baština koja spaja' uspjeli kupiti vrijednu opremu za grnčarenje, odnosno kupili smo peć za pečenje gline. Uz to, kao i prethodnih godina radili smo i na zajedništvu, druženju, edukaciji kroz igru i običaje koje želimo sačuvati od zaborava. Kroz sve to provukli

smo i naš bunjevački dijalekt, pa smo se trudili govoriti ikavicu i pomalo zaboravljene riči, kako bi one opstale i što duže ostale«, istaknula je Ivanković.

Brojni animatori su nakon odrađenog posla dolazili u kamp i davali svoj doprinos, koji je neprocjenjiv, jer su svojim radom zapravo ulagali u budućnost, a sad im je jedina plaća osmjesi i iskreni zagrljaji djece. Neki su tu bili svih pet dana, dok su drugi dolazili u skladu sa svojim mogućnostima, ali su svi dali, kako je Ivanković rekla, svoj doprinos kampu.

Urađene su brojne kreativno-manualne radionice, te su pravili drvene kuhače, daščice za rezanje, pernice, notese u obliku *fanka*, kasicu prasicu za štednju, imali su slamarsku radionicu, radili su vez, maramice s preslikačima i vezom, suvremene ukrase za kosu, karte *crni petar*, fenjer, gumice, ukusnice..., a Bernadica dodaje:

»Uz sve to imali smo i one grupne: folklor, moderan ples, tradicijsko pjevanje, duhovne radionice i duhovno pjevanje, tamburašku radionicu, kuharsku radionicu i obveznu dramsku, za koju se tražilo mjesto više. Za ovu radionicu napisan je namjenski vrlo aktualan tekst o *disnotoru* u kolovozu. Ujedno zahvaljujem autoru **Marijanu Kišu** koji se odazvao, te napisao tekst i sudjelovao u ovogodišnjem *Etnokampu*. Na dobrom putu su i naši mladi, **Mila Rukavina** napisala je svoju pjesmu kako je ona vidjela i doživjela ovaj *Etnokamp*. Tako imamo možda i buduće pisce među mladima i djecom. Ove godine izlet smo imali na župi u Maloj Bosni, gdje nas je dočekaio domaćin – župnik vlč. **Dragan Muharem**. I to je bio prekrasan dan sa sportskim i drugim aktivnostima«.

Animatora za *Etnokamp* više ne treba tražiti, djeca koja završe osnovnu školu žele ostati i biti animatori u njemu, a to je najbolji pokazatelj da je djeci tu lijepo.

I ove godine glas o *Etnokampu* raznijet će se nadaleko. U Kampu su sudjelovala djeca iz Subotice i okolice, te iz Sombora, Despotova i drugih mjesta iz Vojvodine, djeca iz Hrvatske s Hvara i iz Zagreba, te djeca iz Švedske i Amerike. Ovo im je pravo mjesto kako naučiti nešto o tradiciji ovdašnjeg življa, odnosno o običajima njihovih roditelja, pa i *majki* i *dida*.

Uz sve spomenuto, kakav bi to *disnotor* bio ako se ne bi nadivale *divenice* (kobasice), topile *žmare* (čvarci), zakuhavali *fanki* (krofne), a uz to i kartalo *filka* i *duraka*.

Dio onoga što su naučili i napravili za ovih pet dana pokazali su na završnoj priredbi, koja je nakon mise proštenja u crkvi sv. Roka u Subotici, održana u dvorištu ove župe. Tu su, osim revije uradaka, sjajnih voditelja, plesača, pjevača, svirača zablistali i mladi glumci, koji su one starije vratili u ona prošla vremena, a one mlađe naučili zaboravljenim običajima.

Prva četiri dana *Etnokamp* je održan u dvorištu DSHV-a, podržali su ga: Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice, Hrvatsko nacionalno vijeće, Osječko-baranjska županija, NIU *Hrvatska riječ*, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Demokratski savez Hrvata u Vojvodini i brojni pojedinci i firme.

Sad nas baš zanima što će biti tema naredne godine?

Ž. V.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem višenamjenski poslovni prostor u BiH, RS Srpska, Istočno Sarajevo u centralnoj gradskoj »A« zoni na šetnici Dr. M. Lazića, veličine 100 m² + 35m², idealan za predstavništvo kompanija, organizacija ureda ili automatskih kazina iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Kontakt email: lindov@yahoo.com ili viber: +964-781-891-68-75.

Prodaje se trobojni plug (14 cola) obrtač *regent* fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

SOMBOR - Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Potrebne njegovateljice s europskim papirima za njemačku agenciju. Prijava na zdravstveno osiguranje dok radite. Ne plaćate proviziju. Plaće su za slabije znanje njemačkog jezika od 1.500 eura, a za bolje od 1.800 pa više.
Ja sam uz vas 24 sata dok ste na šteli. Sva pitanja i prijave možete poslati putem WhatsAppa ili Vibera. +381-63-708-05-60. Budite i vi dio našeg tima. Jovanka

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

Izdajem u najam poslovni prostor – 320 m², uži centar – Apatin – Ulica svetog Save 25
Pogodno za auto salon ili trgovinu. Ukupna površina s dvorišnim dijelom – 700 m²
Tel: 063/738-97-85

Prodajem njivu u Mišićevu površine 2 katastarska jutra, 14.000 eura. Informacije na telefon 064/300 76 14.

Prodajem nepokretnost površine 4.516 m² u Rudanovcu u okviru Nacionalnog parka »Plitvička jezera«, po cijeni od 165.829,00 eura. Informacije na telefon 063/888 71 34.

Prodajem mrežice za mlade voćke 270 komada, veličine 56 cm x 20 cm. Cijena 30 din/kom. Telefon: 064/9738601.

Prodajem plišanu otunku, strigansku maramu, tkane ponjave i pregače. Informacije na telefon 062/1789106.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, temeljem članaka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA NIJE POTREBNA IZRADA STUDIJE PROCJENE UTJECAJA NA OKOLIŠ

Dana 19. 8. 2024. donijeto je rješenje pod brojem IV-08/I-501-95/2024, kojim se utvrđuje da nije potrebna izrada studije o procjeni utjecaja na okoliš projekta: »Izgradnja javne vodovodne mreže u Jezerskoj ulici i dijelu Krfske ulice na Paliću«, na katastarskim parcelama br. 1439/1, 1437, 1436 i 1435 K. O. Palić, Subotica (46.09527°, 19.74401°), podnositelja zahtjeva JKP *Vodovod i kanalizacija* Subotica, Trg Lazara Nešića br. 9/a, Subotica. Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja.

Uvid u rješenje može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj (Trg slobode br. 1, Gradska kuća, I. kat, soba 129), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 27. 8. 2024.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišća emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTI te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sati i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Gastro putovanja

S tijestom oko svijeta (I. dio)

Želim razvijati svoju ljubav prema tijestu. Do sada sam odlično svladala kako se mijese kiflice i kako se razvlači pita i vrijeme je za nove dimenzije. Sljedeće čemu bih se željela posvetiti su tjestenine i rezanci. Zanimaju me sve vrste tjestene hrane. Prvo ću se igrati s bijelim brašnom, ali imam namjeru prijeći na speltino, heljdino, kukuruzno i ostala integralna brašna. Mislim da su me te tjestenine uvijek privlačile jer ih prije svega volim konzumirati. Međutim, nakon šurlica i Krka, želja za pripremanjem ne jenjava i jasno je koji mi je sljedeći hobi. Vjerujem da će se ljudi oko mene radovati jer nemam namjeru sve sama pojesti.

Danas putujemo po destinacijama koje čuvaju po neku specifičnost u vezi sa spravljanjem tjestenina. Ovog tjedna izdvajam nekoliko.

Za ljubitelje hrane istraživanje različitih kultura pravljenja tjestenina i rezanaca može biti pravo putovanje. Iako Italija često dolazi na pamet kad pomislimo na pastu, mnoge druge destinacije širom svijeta nude fascinantne i ukusne varijacije. Ovdje su neka mjesta koja bih voljela preporučiti svakome tko uživa u tjestenini i rezancima.

Zemlja raznovrsnih rezanaca

Japan je dom raznih vrsta rezanaca koji su duboko ukorijenjeni u lokalnoj kulturi. Ramen, jedan od najpoznatijih japanskih rezanaca, dolazi u mnoštvu varijacija, ovisno o regiji, s bogatim juhama i raznovrsnim dodacima poput svinjetine, jaja i povrća. Sjećam se svog prvog probanja ramena – to je bio doživljaj za sva čula. Udon su debeli pšenični rezanci, često posluženi u toplom bujonu s različitim začinima i povrćem, savršeni za hladne zimske dane. Sobasu tanji rezanci od heljde, često posluženi hladni uz umak ili u toplom bujonu, i jako mi se sviđaju zbog svoje laganosti i zdravog okusa.

Iz zemlje raznovrsnih rezanaca idemo u zemlju tradicionalnih. Kineska kuhinja nudi impresivnu paletu tjestene hrane. Jianbing, popularne kineske palačinke, često se jedu za doručak i mogu biti punjene raznim sastojcima poput jajeta i povrća. Pravo je iznenađenje kako tako jed-

nostavan obrok može biti tako ukusan. Lanzhou ramen, ručno razvlačeni rezanci u bjelanjkastom bujonu, pružaju autentično kinesko iskustvo, a tu je i shuijiao, kineski ravioli, koji su često punjeni mesom ili povrćem i pripremaju se kuhanjem ili prženjem – to su mali zalagaji punog okusa koje ne biste smjeli propustiti.

Savršeni spoj okusa i tekstura

Tajland je poznat po svojim intenzivnim i bogatim okusima. Od njih bih izdvojila drunken noodles (Pad Kee Mao), začinjene rezance pržene u woku, s mesom i povrćem, nudeći nevjerojatan spoj okusa i tekstura. Uvijek su mi bili omiljeni zbog svoje pikantnosti i bogatog okusa.

Grčka kuhinja ima svoje specifične varijacije tjestenina. Pastitsio je složenac s makaronom, mljevenim mesom i bešamel umakom, koji pruža bogat i ukusan obrok. Kad sam kušala pastitsio u Ateni, bila sam fascinirana slojevitim okusima i kremastom teksturom. Kavourmas je tradicionalno jelo s mesom i domaćim rezancima, često posluženo kao dio obroka s puno začina i začinskog bilja – pravo je iznenađenje za nepce.

Španjolska nudi zanimljive varijacije u svijetu tjestenina. Fideuà je jelo slično paelli, ali koristi kratke rezance umjesto riže, često pripremljeno s morskim plodovima i bogatim začinima. Kada sam prvi put probala fideuà u Valenciji, bio je to pravi doživljaj – bogatstvo okusa mora i začina. Churros su slatki prženi uštupci koji se često jedu uz čokoladu za umakanje. Uvijek sam voljela churrose zbog njihove hrskavosti i slatkoće, savršen su završetak obroka ili jednostavan užitak za doručak. Jedino što su churrosi za nekoga tko kao ja ne voli mnogo slatko, preslatki.

Svaka od ovih destinacija nudi jedinstveni pogled na kulturu pravljenja hrane i može biti inspirativno putovanje za svakog ljubitelja tjestenina i rezanaca. Istražujući ove razne kulinarske tradicije, možete otkriti nova jela i tehnike koje proširuju vaše kulinarsko znanje i iskustvo. Ili, kao ja, novi hobi.

Gorana Koporan

Nogometno prvenstvo Hrvatske

Dinamo brani naslov

Za nama su tri odigrana prvenstvena kola u Prvoj hrvatskoj nogometnoj ligi (1. HNL), a poredak na prvenstvenoj tablici jasno oslikava tko će se i ove sezone boriti za naslov. Aktualni prvak *Dinamo* krenuo je odlično u obranu naslova, ponovno slovi za glavnog favorita, ostao je jedina momčad sa stopostotnim učinkom. Naravno, tek je početak i bit će tu još svega, ali ako se po jutru dan poznaje...

Dinamo

Višestruki uzastopni prvak i najtrofejniji nogometni klub Hrvatske krenuo je u novu sezonu s velikim ambi-

Foto: HINA/ Edvard ŠUŠAK

cijama. Prije svega primarni fokus je, u ovom trenutku, na posljednjoj stepenici (play off) za ulazak u skupine Lige prvaka koja će se od ove sezone igrati u novom formatu i za znatno veći financijski dobitak. *Dinamu* predstoji dvomeč protiv *Qarabaga* (Azerbajdžan) i ukoliko prođe, čeka ga mjesto u nogometnoj eliti Europe i izdašna financijska injekcija. Što se tiče domaćeg prvenstva, *modri* su napravili odličnu uvertiru uvjerljivom igrom i pobjedama u tri startna kola uz 10 postignutih pogodaka i samo 1 primljen. Trener **Sergej Jakirović** ima solidan igrački potencijal koji je spreman igrati na dvije fronte (Liga prvaka ili Liga Europe), a prema viđenom najviše bi trebalo očekivati od **Pjace**, **Cordobe**, **Kulenovića** (napad), **Baturine**, **Sučića**, **Roga** (sredina), te **Ristovskog**, **Torrentea**, **Oliverasa**, **Bernauera**, **Mmaee**, **Pierrea Gabriela** (obrana).

Hajduk

Unatoč velikim očekivanjima u Konferencijskoj ligi, *Hajduk* se sapleo već u trećem pretkolu protiv slovačkog *Ružomberoka* i sada mu ostaje samo domaći koridor. Trener **Gennaro Gattuso** imao je » aferu Perišić« koja ga je u dobroj mjeri koštala i ispadanja iz Europe, ali za prosutim mlijekom ne treba žaliti. *Bili* se još uvijek muče i sukladno novonastaloj situaciji moraju revidirati financije i najvjero-

Foto: HINA/ Miroslav LELAS

jatnije vrlo uskoro prodati **Pukštasa** kako bi osigurali nesmetano funkcioniranje kluba. Dvije minimalne pobjede na startu (obje na Poljudu, što je također važno jer je *Hajduk* u prošlom prvenstvu izgubio »more« bodova na domaćem terenu) uz nesretni remi protiv *Lokomotive* (gol primljen iz penala u 99. minuti), uz gol razliku 5:3 daju još uvijek dobar start i poziciju u borbi za prvenstvo koje toliko žele. Glavne uzdanice u sezoni 2024./25. trebali bi biti **Livaja**, **Trajkovski**, **Bamba** (napad), **Rakitić**, **Krovinović**, **Sigur** (sredina), **Melnjak**, **Diallo**, **Uremović** (obrana).

Rijeka

Momčad *Rijeke* turbulentno je ušla u novu sezonu. Solidan start u 1. HNL – 2 pobjede i remi bez primljenog gola (8:0), ali pomalo neočekivano ispadanje iz 3. pretkola Lige Europe (*Elfsborg*, Švedska). Euro utjeha stiže već ovog tjedna u play offu Konferencijske lige protiv *Olimpije* (Slovenija) i realno je za očekivati da Riječani izbore mjesto u skupinama trećeg jakosnog euro ranga. Pomalo šokantno je primljen iznenađni otkaz treneru **Sopiću** koji je protekle sezone bio hvaljen i slavljn na Rujevici, a njegov nasljednik **Radomir**

Foto: HINA/ Miljenko KLEPAC

Đalović ima ozbiljnu zadaću da se izbori za jesen u Europi i priključak vodećem *Dinamu*. S obzirom na nekoliko odlazaka, trenutačni stručni stožer (mogućnost dolaska novog trenera prim. a.) najozbiljnije računa na **Andrića**, **Ivanovića** (napad), **Pašalića**, **Selahija**, **Fruka** (sredina), **Smolčića**, **Radeljića**, **Galešića** (obrana).

Osijek najneugodnije iznenađenje

Posljednji član velike četvorke hrvatskog klupskog nogometa *Osijek* najneugodnije je iznenadio svoje pri-

Foto: HINA/ Daniel KASAP

stalice. Europski put momčad trenera **Federica Coppitellija** završila je u 3. pretkolu Konferencijske lige protiv *Zire* (Azerbajdžan), a dva poraza i jedan remi drže ga na pretposljednjoj poziciji 1. HNL.

A Šibenik najugodnije...

S druge strane, momčad *Šibenika*, koju predvodi trener **Mario Carević**, s dvije je uvodne pobjede najugod-

foto HINA/ Admir BULJUBAŠIĆ

nije iznenađenje u prva tri odigrana prvenstvena kola. Jedini poraz imaju protiv prvoplasiranog *Dinamo*, a već u sljedećim susretima pokazat će svoju pravu vrijednost.

Tablica 1. HNL

Dinamo 9, *Rijeka*, *Hajduk* 7, *Šibenik* 6, *Istra* 3, *Gorica*, *Varaždin*, *Lokomotiva* 2, *Osijek*, *Slaven* 1.

D. P.

POGLED S TRIBINA Euro krah x 3

»Treća sreća«, kaže naš narod ali u prošli četvrtak za hrvatske nogometne klubove u 3. Pretkolu Lige Europe i Konferencijske lige baš nije bila. Naime, sva tri hrvatska predstavnika – *Rijeka* (LE), *Hajduk* i *Osijek* (KF) izgubila su svoje susrete. Riječani su poraženi u Švedskoj od *Elfsborga* (0:2), bili su doma izgubili 0:1 od *Ružomberoka* (Slovačka), dok su Osječani ispali nakon penala (2:2, 2:1) od *Zire* (Azerbajdžan). *Hajduk* i *Osijek* su završili s Europom, dok *Rijeka* ima popravni ispit u play offu Konferencijske lige protiv *Olimpije* (Slovenija). Najtužnije od svega je činjenica kako su sva tri hrvatska kluba nakon prvih susreta imala aktivne rezultate jer su odigrali neodlučeno (*Rijeka* i *Osijek* doma, *Hajduk* u gostima). Konačno, *Osijek* je stigao i do penala, a vratar **Čavlina** obranio je čak tri penala. I to nije bilo dosta jer su Osječani za-

pucali nevjerojatna četiri udarca s bijele točke. Tako je to kad ne ide pa ne ide. Ostaje žal jer je prilika bila zbilja velika, osobito kad je *Hajduk* u pitanju. Imali su objektivno mnogo slabijeg protivnika, a da su prošli, umjesto potencijalno jakog AEK-a (Grčka), igrali bi protiv *Noaha* (Armenija) u play offu Konferencijske lige. Ali...

Nažalost, nesretni četvrtak pokazao je bolnu istinu i činjenicu kako više ne postoje »sigurni« protivnici iz slabije rangiranih nogometnih zemalja. Ovo treba da je velika pouka za sljedeću godinu. Jer u suprotnom bi upravo hrvatski predstavnici u budućnosti svojih nastupa u euro kupovima mogli biti željeni rivali protiv kojih je prolazak zagarantiran. Sada će *Dinamo* i *Rijeka* u play offu Lige prvaka i Konferencijske lige morati dokazati kako je hrvatski klupski nogomet još uvijek konkurentan i respektabilan.

D. P.

Umotvorine

- * Ima istina u koje nije dobro vjerovati.
- * Sa znanjem raste i sumnja.
- * Ljepota obuzdava svaku srdžbu.

Vicevi, šale...

Došao čovjek iz Beča u Prokuplje i otišao se ošišati. Pita ga frizer:

- Odakle ste?
- Iz Beča, došao malo na odmor.
- Koliko je u Beču šišanje?
- Oko 50 eu...
- Bože dragi, isto kao i kod nas!

U mesnici:

- Dajte mi jednu kilu krilaca.
- Pilećih?
- Pa Vi stavite junećih ako imate.

Mudrolije

- * Tko mnogo dariva – s hrpe dariva; tko malo dariva – od srca dariva.
- * Čini dobro svojim prijateljima da ih zadržiš, a neprijateljima da ih pobijediš.
- * Neki ljudi tragaju za istinom da bi je dublje zakopali.

Vremeplov – iz naše arhive

Bunaričko proštenje, 2008.

Didine pripovetke (iz knjiga Balinta Vujkova) Selo s lipim divojkama

Bilo jedared veliko proštenje na vodici. Došlo svita iz bliza, iz daleka, suvim i priko vode. Skupilo se svakake čeljadi, pa svi gledaju taj silan stranski svit.

Izašla i dva momka, dva rođena brata, koji su bili tako ružni da se u selu nije našla divojka za nji. Šalabazaju i samo vrebaju ne bi li se našla divojka da se nasmije na kojeg, pa da je oma zaprose. Doduše, to nisu dočekali, al su naišli na drugo čudo.

Prolazi proštenjom mlad par. Vidi se da se nisu davno uzeli. Mlada: da je metneš med paunice – prva je: da je metneš med golubice – prva je. Ona je lipota i krasota, a njezin čovik da ga Bog sačuva! Ljuda je i bio bi udesan momak, samo da mu je digod pozajmit zgodniju glavu.

Možeš mislit kaki je moro bit kad se ova dva ružna momka nisu mogli uzdržat već mu lipo kažu u oči:

– Av, pretelju, ti si ružniji čak i od nas! Di si znao nač sebi mladu, pa još ovaku krasotu?!

Drugi bi se uvridio, a onaj se samo nasmijo:

– E, braćo moja, nije to stajalo do mene! I meni je pomalo nezgodno da ovako ružan idem po svitu nuz ovaku lipu ženu, al šta sam mogo kad su u mojem selu sve divojke tako lipe da ružnija čak ni meni nije dotekla.

Smije se on, smije se i njegova mlada i razgovor s tim i gotov. Oni odeše, a dva brata ostali ko opareni.

– Jesi ti to čuo? – jedan će.

– Ko to ne bi čuo, pa da je i triput lipči momak od nas.

Potrač oni za njevim parnjakom.

– Pretelju, di je tvoje selo? El, nas uputi el nas povedi.

– E, momci, di bi ja smio tako što uradit – onaj već zna da bi se ovi ženili u njegovom selu. – Mojim seljanima je dosta nezgodno što sam se i ja jedan izmetnio u kukolj med takim lipim simenom. Oderali bi me živog kad bi još i vas prisadio u moje selo.

Nek ružni momci navaljavaju koliko oće, onaj ne da sebi blizo. Mole ga, častiće ga – on samo na sve odmanjiva i ode sa svojom mladom.

Kad je tako, ova dvojca će drugačije. Rastrčali se proštenjom pa pitaju ne pozna l kogod onog. Niko ne zna ni ko je ni iz kojeg sela.

Šta su nji dvojca na kraju nagatali, to mladi par nije znao. Pridveče čovik uprego u svoja kola i krene s mladom kući.

Iza sela skrenili u uvratine, pa će vaćat priki put. Konji se još nisu ni zakasali, a čovik opuštio kajase, pa se smije sa ženom. Štogod su se jako raspložili, pa ni ne gledaju oko sebe.

Najedared su se samo trgli kad su se iz kuruza zatrčale dvi muške glave. Sve stabaljke melju prid sobom ko vijar, i dok se ovi na koli nisu sitali, jedan se laća vitine, drugi šaraga, pa ne pitaju već srtljaju na kola.

Oni oće, al se mlada u poslidnji čas dositila, pa ošinila konje med uši. Poskoče dobri konji ko varnice, a ona dva otpadnu od kola ko bundeve.

– Čovče moj, ne obaziri se već tiraj! To su ona dvojca s kojima si se našalio na proštenju. Oće se svetit!

I čoviku se tako učinilo kad je vidio kako su ona dvojca skočili iz prava i zaukali se za koli da sve pinuše. Kad se onda latio dobre kandžije, konji odu da i živ čovik ne bi stigo pa baš da je krilat.

Momci su trčali dok jedared nisu uvidili da od tog neće bit baš ništa, pa najedared zakukali ko kukavice:

– Stani, Bog te ne ubio! Stani, jel ako sad ne uvatimo trag do tvog sela, nikad se nećemo oženit lipim divojkama!

Kad je mlada čula da i momci ne gone čerez osvete već što bi na silu u njevo selo radi lipi divojaka, najedared je zaboravila stra i udarila u smij, pa će čoviku da stane. Ona bi zadržavala konje, a čovik se onda samo latio kandžije.

– Mani, ženo, ako Boga znaš. Više bi volio da su ovo haramije, neg da njim ja moram tražit žene, pa još lipe ko ti. Taki muka se tvoj čovik ne prima.

Šaljive hrvatske narodne pripovijetke, 1958.

Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

Ka' su jajca vridila

Na klupčice uvijek svakojakog divana. Kadgod i od zeleni svi-
nja što b' rekli, a kadgod se svit spašava, kadgod vedri i
oblači. Ope' se skupile žene i ja s njima. Krenili u divan. Vamo-
tamo. Vručina jel ni vručina? Jel rodilo jel ni? Oće I padat jel
neće? Koliko šta košta? Šta j' pod ništa, šta j' priskupo? Dica slu-
šu, ne slušu? I ne znam kako smo došli do jaja, a da ni Uskrs ni
spomenit. Kogod bi reko jajce ko jajce, al sam vidio da i ni tako.
Kako divani Baka Janja, jajce je kadgod bilo odviše na cine a
vazda za dicu kad dođe lito. Nastavlja: »Čeljadi, davno j' prošlo
kako sam se udala, al se sićam sladoledara kako ide po selu na
'ne njegove bicigle pa prodaje sladoled. Ni mu smeto ni prav do
članaka ni vručina. Mal-mal je viko 'sladoleeee'. Čeljadi, sićate
se tog vrimenta, sirotinja j' bila, malo ko j' imo novaca da da djetu
za sladoled, al je zato sladoledar primo i jajca umisto novaca.
Jedno jajce jedna kugla sladoleda. Ko ni imo novaca jel ni pri-
pravio novce trčo je kući po jajca. Kogod je u košarke već imo
pripravito, a kogod je jajca našo u zadnjem dvoru u gnjizdu. Svi
d'u petama vitra, prašina se diže, trč po jajca. U te strke bilo da
jajca ispadnu iz ruka pa se poluplju. Sad cigurno vi svi študirate
zašto vam sve to divanim? Pa zato što su se dica juče sigrala
u dvoru, a ja im dala novaca da idu kupit sladoled. I ka' su došli
natrag i dali mi kusur, ispalo j' ka' sam izračunala da kugla slado-
leda košta ko sedam jaja. Zamislite, čeljadi, sedam jaja triba ti za
jednu kuglu. A kadgod bilo jedno jajce za jednu kuglu. I nek mi
sade kogod kaže da dica prija nisu bila sritnija, i to brez novaca.
A jajca su vridila«. Na to će baka Marica: »Bome imaš pravo,
Janjo, ko što uvijek imaš pravo. A ima još. I ja se sićam. Onda j'
jajce stvarno vridilo. Ta, sićam se ka' su čerगाši vodili po selu na
štapu s brnjicom medu. Radovali smo se, jedva čekali. Sade mi
ope' odviše ž'o mede. Patio je cigurno, al ko j' onda na to mislio.
Čergar medu drži na štapu u talambas udara, piva mu a meda
ko igra pa još brunda. I za to gledanje kako meda igra moro si
platit jel štagod donet, dat misto novaca. Primala su se i jajca,
a najlakše j' bilo dat jajce jel su zadnji dvorovi bili puni kokoša,
gusaka i pataka. Ope' se trčalo uzet jajca da b' vidli medu kako
igra«. Baka Manda klimlje glavom pa i ona objašnjava: »Čeljadi,
sve istina. Ta onda su dica mogla za ta jajca vidit i kako se kogod
šoplje s tim medom. I taki luckana bilo u selu. Pravili se važni pa
se šopali s medom. Još divanu da j' jedan tako šopio medu da j'
meda pobigo. Ta to danaske ni na televizije nema«. Baka Tonka
j' dočekala da kaže: »Sve to lipo što vi divanite, a dete mi kaže
koliko su jajca danaske naspram žita, cuncukreta i soje. Kako
čujem, mlogo divanu da se ne triba baviti ni jajcima a ni kukuruzi-
ma, cuncukretem i sojom. Dotirali nas da ni za to nema hasne«. Na
to će strina Evča: »Čeljadi, triba zaboravit na sladoled, medu
i šopanje. Novo j' vrime i vlast je napravila da sve ima u dućanu
a ko vidi hasnu nek se bavi jajcima, kukuruzima, cuncukretem i
sojom. Medu mož i na televizije vidit jel it u te zološke kako kažu
moderno«. Študiram u sebe da ne b' mario da mož danaske
kuglu sladoleda za jedno jajce kupit, vidit medu kako igra. Pa ću
u sebe: »Cigurno j' to bilo lipo vrime ka' su jajca stvarno vridila«.

U NEKOLIKO SLIKA

Radovi s *Etnokampa*

Paradajz čorba

Sezona je kuhanja rajčice pa svježe kuhanu rajčicu pripremljenu za zimu možete iskoristiti za pripremu juhe od rajčice. Naravno, možete juhu pripremati i tijekom cijele godine. Danas vam preporučamo recept iz Surčina, a *paradajz čorbu* pripremala je za naš KuHaR **Ljerka Tepavac**, rođena **Volaric**.

Kako kaže, rođena je Surčinka, a recept za *paradajza čorbu* je od njene prabake **Kate Restakove** iz Borče. Čorba se priprema s domaćom kobasicom, a za ovaj recept Ljerka je koristila kobasicu koju je sama pravila. Kako kaže, u njezinoj obitelji bila su samo ženska djeca, a kako su se bavili poljoprivredom i ona se rano morala uključiti u te poslove.

»Mama je bila iz obitelji **Pleša**, i znala je govoriti 'kod Plešinih je uvijek bilo svega'. Ne u smislu da smo bili bogati, već su držali krave, pravili sir, maslac... I moja mama je još kao mala, toliko mala da joj je baka stavljala hoklicu da bi mogla dohvatiti stol, uz nju učila kuhati«, kaže Ljerka.

Sastojci:

luk
mast
aleva paprika
1 litra kuhane rajčice
polu litre vode
domaća kobasica
jaja

Priprema:

Malo luka pirjati na masti, dodati alevu papriku, kratko vratiti na vatru miješajući. Uliti kuhanu rajčicu u vodu i ostaviti da se kuha. Kobasice se dodaju također odmah jer im treba duže da se skuhamu. Kada juha bude gotova, zaspe se tarana, mogu i široki rezanci, a netko dodaje i rižu. Na kraju, kada je čorba gotova, razbije se nekoliko jaja i skuha u čorbi. I na kraju, u čorbu se stavi malo celerovog lista.

KuHaR tradicionalnih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

JEDNOM POLISOM pokrijte 5 rizika

Maksimalan oprez u vožnji, briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti poput kvara vozila, loma stakala i prirodnih rizika. Bilo da ste na odmoru ili službenom putovanju, uz polis **Paket 5+ Milenijum osiguranja** nećete morati da brinete zbog okolnosti koje nisu pod Vašom kontrolom.

Ovom polisom osiguraćete se od **pet najčešćih rizika** i obezbediti:

1. Osiguranje od loma stakala na putničkom vozilu;
2. Osiguranje putničkog vozila od oštećenja usled prirodnih rizika;
3. Osiguranje lica u putničkom vozilu od posledica nesrećnog slučaja – nezgode;
4. Pomoć na putu;
5. Zamenska vozila.

MILENIJUM[®]
OSIGURANJE

Vam je bliže nego što mislite

www.mlos.rs

011/ 715 23 00

RADIO MARIJA

Kršćanski glas u vašoj kući!

FREKVENCJE:

NOVI SAD 90,0 MHz

SUBOTICA 90,7 MHz

SOMBOR 95,7 MHz

NIŠ 102,7 MHz

www.radiomarija.rs

@Radio.Marija.Srbije

@radiomarijasrbije

KONTAKT:

Ured: 024/600-099

Program: 024/600-011

SMS: 063/598-441

Slušajte nas i na aplikacijama:

Radio Marija Srbije

Radio Maria play

ILI-ILI

AKCIJA

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:

- 6 meseci po **1 dinar** ili
- 12 meseci sa **50% popusta**

AT

Astra
Telekom

011 44 22 009

Foto: facebook.com/kudhbodrog

